

חוברת

דף השבוע

מסכת נדרים חוברת יט

דף ע"ה

קונטרס מלא מראי מקומות חשובות על כל דף ודף
כדי לסייע את הלומדים החשובים של מסגרת 'דף השבוע'

ויש בה חמשה חלקים:

- א **עזר ללימוד הר"ן** - להדגיש החלק שבדברי הר"ן שהם פירוש על הגמ'.
- ב **קושיות פשוטות** - ליישב קושיות פשוטות אשר יתקשה בהם הלומד.
- ג **עומק הדף** - להעמיק קצת בגמ' ובפירוש הר"ן על פי גדולי המפרשים.
- ד **הלכות הדף** - נידונים חשובים בהלכה היוצאים מלימוד הגמ'.
- ה **סוגיית הדף** - בכל דף נערכה סוגיא שלימה אחת עם העתקת מראי מקומות.

סיכום על החלקים שבר"ן שהם פלפול ולא פירוש:

דף עד.

ד"ה ור' יהושע

הר"ן מקשה, היאך נקטה הגמ' בסוגיין דר' יהושע סובר יש זיקה וזיקה ככנוסה, הא המ"ד דסבר הכי איתותב בגמ' יבמות (ט.), עיי"ש בר"ן שתירץ בב' דרכים.

דף עו.

ד"ה ש"מ לא חיילין

הר"ן מביא עוד שתי גירסאות בסוגיא זו, ומאריך לפרש כוונת הגמ' לפי גירסאות אלו, עיי"ש.

דף עד:

ד"ה הכא במאי עסקינן

הר"ן ביאר פלוגתת ר' אליעזר ור' יהושע במתני' לפי מאי דאוקים הגמ' ציור דמתני' כגון שעמד בדין וברח, עיי"ש.

דף עו:

ד"ה אין בעלמא

הר"ן מקשה, אם רבנן דמתני' למדו דינים מגזירת הכתוב, אם כן למה אמרו לר' אליעזר מקוה יוכיח, הא גם הם מודים לר"א מצד הסברא, עיי"ש מה שתירץ.

ד"ה או נישואין עושה

הר"ן מקשה, מה היא ס"ד דגמ' לפרש שיטת ר"א במתני' דיבם מפר לחודיה, הא ר"א למד דינו מק"ו מארוס, והרי ארוס מפר בשותפות ולא לחודיה, עיי"ש מה שתירץ הר"ן.

דף עז.

ד"ה אשקיין קאמרת

הר"ן מביא עוד גירסא בסוגיא זו.

דף עה.

ד"ה כשם שארוסה גמורה לאישה

הר"ן מסיק לדינא כשיטת ר' עקיבא, דיבם אינו מפר כלל. ומסתפק הר"ן, מה דינו של אב היבמה, האם יכול להפר בלחודיה כיון דיבם אינו מפר, עיי"ש.

דף עז:

ד"ה ור' נחמן סבר

הר"ן חוקר, באופן דלא מתחרט הנודר, אלא רוצה להתיר נדרו על ידי פתח, האם צריך הדיין לישב או לא, עיי"ש מה שהביא בשם הרשב"א.

ד"ה דאתפיס אחרינא

הר"ן מקשה, למה נקטה הגמ' שלפי הצד דחיילין ובטלין דאפשר להתפיס בנדרה, הא בשעת ההתפסה כבר נתבטל הנדר. עוד מקשה הר"ן, אפילו אם חלה ההתפסה, למה לא נתבטל ממילא כשנתבטל הנדר הראשון, כמו שמצינו כעין זה לענין נזיר, עיי"ש.

ד"ה תניא

הר"ן מביא עוד גירסא בברייתא, ומאריך לפרש החילוק בין שתי הגירסאות בפירוש הברייתא.

ד"ה אחד זה ואחד זה

הר"ן מקשה, היאך אמרי בית הלל דלשון טלי ואכלי מהני אם מבטל בלב, הא מצד הלשון לא מהני כיון דאינו לשון הפרה, ומצד ביטול בלב לא מהני כיון דהפרה בלב לא מהני, עיי"ש מה שתירץ.

דף עה:

ד"ה הא כדאיתא והא כדאיתא

הר"ן מקשה, למה אין ללמוד דאין חיילין כלל, מהא דהתרת נדרים קודם הנדר מהני דלא יחול הנדר כלל, עיי"ש מה שתירץ.

דף עה.

גמ', אי אתה מודה שאין חייבין סקילה כנערה המאורסה

קושיא:

הקשו הראשונים, מדוע ליכא סקילה ביבמה אחר מאמר לב"ש, מאחר דב"ש סברי מאמר קונה קנין גמור.

תירוץ:

תירצו הרשב"א והריטב"א (יבמות כט:), דכמו דדרשו ב"ה מקרא דמאמר אינו קונה כמו סתם אירוסין, כמו כן ב"ש סברי דמאמר נתמעט מקרא דאינו קונה ממש כמו סתם אירוסין, וכוונת ב"ש 'מאמר קונה קנין גמור', היינו לענין כמה דינים, אבל לא לענין סקילה. [וע"ע בקרן אורה (ד"ה וראיתי), שתירץ באופן אחר].

ר"ן (ד"ה כשם), דנדרים שנדרה בבית אביה או בעודה ארוסה מצי מפר לה

קושיא:

דברי הר"ן צריכים ביאור, דמאי שנא אם נדרה תחת הארוס ראשון או תחת היבם, בכל אופן יש להסתפק אם יכול האב להפר בלחוד.

תירוץ:

המנחת שלמה (על הר"ן) ביאר, שאם נדרה תחת הארוס ראשון, א"כ כשמת הארוס זוכה האב בזכותו של הארוס, ונמצא שהאב מפר בין מצד עצמו ובין מצד הארוס, משא"כ אם נדרה תחת היבם, לא נתרוקנה זכותו לאב, והאב בא להפר רק מצד עצמו. [וע"ע בשיעורי ר' דוד (אות ז) שהאריך לבאר דברי הר"ן].

ר"ן (ד"ה כשם), ולא ידענא אכרעותא בהא מילתא

קושיא:

מקשים רבים, שלכאורה יש סתירה בדברי הר"ן, שמדברי הר"ן לעיל (עד. ד"ה ר' עקיבא) משמע שנקט בפשיטות דאין האב מפר בלחוד במקום שאין הארוס יכול להפר, עיי"ש.

תירוץ:

ע"י בשלמי נדרים (על הר"ן בסוגיין) שהקשה כן, וע"ע בדבריו לעיל (על הר"ן עד.), וכבר נתעורר בחי' רעק"א (על הר"ן כאן) בקושיא זו.

מתני', שבא לכלל הקם בא לכלל הפר לא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר

קושיא:

הקשה הקרן אורה (ד"ה גמ'), מהיכי תיתי לדרוש מהיקש דאין הפרה קודם הנדר כיון דלא מצינו הקמה קודם הנדר, הרי אפשר לדרוש להיפוך, דיש הקמה קודם הנדר כמו דיש הפרה קודם הנדר.

תירוץ:

בשיעורי ר' דוד (אות רז) הביא בשם הבנין יחזקאל לתרץ, דאין הכוונה ללמוד דיני הפרה מדיני הקמה, אלא הכוונה, שדין הפרה תלוי וקשור בדין הקמה, שהפרת נדרים שייכא רק בנדרים דיש בהם הקמה, וכיון דאין לנו מקור לומר דיש הקמה קודם הנדר, ממילא א"א להפר נדר כזה. [וע"ע בפרשת נדרים (כאן), ותוס' רעק"א למשניות (כאן) שתירץ באופן אחר].

מתני', לא יפר נדרים שלא באו לכלל איסור

קושיא:

הקשה הנדרי זריזין (ד"ה ר"א), מאי ק"ו הוא זה, הא איפכא מסתברא, דבשלמא אם נדרה קודם הפרתו י"ל דנדרה על דעתו, משא"כ אם הפר מקודם, ואח"כ נדרה, הרי גילה דעתה דלא נדרה על דעתו.

תירוץ:

הנדרי זריזין (שם) תירץ, דאין הכי נמי, באופן ידיעה האשה שכבר הפר לה בעלה, ואעפ"כ נדרה, אין הבעל יכול להפר, ומתני' מיירי במי שהפר כשילך לדרך, ובשעה שנדרה לא ידעה אם כבר יצאה לדרך או לא, ובזה סובר ר"א דיכול להפר.

דף עה:

גמ', אי אמר חלין הויא תפיסותא

קושיא:

מקשים רבים, למה הויא תפיסותא, הלא בשעת ההתפסה כבר נתבטל האיסור. [וכבר נתעורר הר"ן (ד"ה אי אמרת) בקושיא זו, עיי"ש מה שתירץ].

תירוץ:

הרא"ש (ד"ה דאתפיס) תירץ על פי חידוש גדול, שלפי הצד דחיילין ובטלון, לא נתבטל האיסור עד לאחר משך הזמן שיוכל לומר 'מופר ליכי', וממילא מיושב הקושיא, שהרי אפשר להתפיס קודם שנגמר זמן זה.

ר"ן (ד"ה ת"ש), אי אמרת דחיילין ובטלון מאי ק"ו כיון דחיילין הרי באו לכלל איסור

קושיא:

דברי הר"ן צריכים ביאור, למה ליכא ק"ו אם הנדר חל לרגע אחד ושוב בטל.

תירוץ:

בספר מראה המקום (עמ' שלג) ביאר, על פי דברי הר"ן לעיל (עה. ד"ה הרי הן), שנדרים שכבר חלו אלימי טפי, משא"כ נדרים שעדיין לא חלו, לפי"ז מובנים דברי הר"ן בסוגיין, שאם נימא שהנדרים חיילין לרגע אחד ושוב בטלון, א"כ הרי הם אלימי, ושוב ליכא ק"ו, משא"כ אם אינן חיילין כלל, דלא אלימי. [וע"ע בשיעורי ר' דוד (אות ריד) שביאר באופן אחר].

גמ', הא כדאיתא והא כדאיתא

קושיא:

מקשים רבים, הא ר' אליעזר למד דינו מק"ו מהתרת נדרי עצמו, ומדוע אין ללמוד מק"ו זה שהפרת נדרים קודם הנדר באמת לא חיילין כלל, דומיא דהתרת נדרים קודם הנדר דלא חיילין כלל. [וכבר נתעורר הר"ן (ד"ה הא) בקושיא זו, עיי"ש מה שתירץ].

תירוץ:

הרש"ש (לר"ן ד"ה הא) ורעק"א (לר"ן שם) תירצו, משום כלל הגדול של 'דיו לבוא מן הדין להיות כנידון', שהק"ו הוא ממה שמפר הבעל נדרי אשתו שכבר נדרה, והרי התם הנדרים חיילים ובטלים. [וע"ע בשיטמ"ק (ד"ה הא) שתיירץ באופן אחר].

גמ', ומה מקוה שמעלה את הטמאין מטומאתן אין מציל על הטהורים מליטמא

קושיא:

הקשה הג"ר זונדל קרויזר באור החמה (ד"ה שאם), היאך אפשר לדמות מקוה להפרת נדרים, דבשלמא בהפרת נדרים דתלויה בדעת האדם יתכן להחיל חלות הפרה מכאן ולהבא אף לאחר עצם ההפרה, משא"כ במקוה, שתלויה במציאות המקוה ולא בדעת האדם, לא יתכן להחיל חלות טהרה מכאן ולהבא.

תירוץ:

באור החמה (שם) ביאר, דבאמת אף במקוה חלות הטהרה תלויה בדעת האדם, שהרי מצינו שצריך כוונה ליטרה, וממילא יתכן גם בזה להחיל חלות טהרה מכאן ולהבא. [וע"ע במנחת שלמה (ד"ה ת"ש) שביאר באופן אחר].

דף עה

תוכן הענינים

- א. ביאור ספיקת הר"ן בשומרת יבם אם יכול האב להפר
- ב. הטעם דא"א להקם קודם עשיית הנדר
- ג. יסודו של הקרן אורה בענין 'לא חלין כלל'
- ד. ב' מהלכים לבאר כוונת הר"ן בענין מסירת מודעה

א) ביאור ספיקת הר"ן בשומרת יבם אם יכול האב להפר

כתב ר' גרשון, שמספיקת הר"ן מוכח דס"ל דיצתה במקצת מרשות האב, דאל"כ מהו הצד דאין האב יכול להפר, הא כיון דאין היבם יכול להפר, ממילא יכול האב להפר בלחוד, שהרי מצד עצמו יש לו כח להפר נדריה אלא שהארוס מעכב עליו. אלא ע"כ מוכח דכבר יצתה קצת מרשותו, וממילא יש לומר דאין האב יכול להפר בלחוד.

ד. ביאור הצד השני

אמנם לפי זה יש לעיין, מהו הצד השני שיכול האב להפר בלחוד, הא מכיון שכבר יצתה במקצת מרשותו ואין בו כח להפר בלחוד, לכאורה פשוט שמכיון שאין היבם יכול להפר, שוב גם האב אינו יכול להפר.

ה. דברי האור שמח

האור שמח (הל' נדרים פי"א הכ"ד) ביאר, שיש לחלק בין ארוסה לשומרת יבם, דגבי ארוסה שפיר יצתה במקצת מרשות אביה, אבל שומרת יבם לא יצתה כלל מרשות אביה, דאין כח בזיקה להוציאה מרשות אביה, וממילא מסתפק הר"ן לענין דינא דקיי"ל דאין היבם יכול להפר, אולי האב יכול להפר בלחוד.

א. דברי הר"ן

הר"ן (ד"ה כשם) מסיק לדינא, דקיי"ל כשיטת ר' עקיבא דס"ל דאין יבם יכול להפר נדרי שומרת יבם, בין אם יש יבם א' ובין אם יש ב' יבמים. ומסתפק הר"ן, מה דינו של אביה של השומרת יבם, האם יכול להפר בלחוד כיון דיבם אינו יכול להפר, וסיים הר"ן, 'ולא ידענא אכרעותא בה מילתא'.

ב. חקירת האחרונים

בשיעורי ר' גרשון כתב, שמדברי הר"ן יש להכריע חקירת האחרונים בעיקר דין הפרת אב וארוס בנערה המאורסה. שחקרו הרבה אחרונים [וכבר הבאנו דבריהם כמה פעמים], למה אין האב יכול להפר נדרי נערה המאורסה בעצמו, האם זהו משום שכבר יצתה במקצת מרשותו, או דילמא לא יצתה כלל מרשותו, אלא דכיון דנתנה התורה כח לארוס להפר, ממילא מוכרח האב להפר ביחד עם הארוס.

ג. ראייתו של ר' גרשון

ב) הטעם דא"א להקם קודם עשיית הנדר

עשיית הנדר, דנלמד מק"ו, אם הפרה מבטלת איסור לאחר חלות האיסור, כ"ש דמהני קודם חלות האיסור, אבל לענין הקמה הסברא נותנת להיפוך, דאף דהקמה מועילה לחזק האיסור אחר חלות האיסור, מ"מ יתכן דאינה מועילה לחזק האיסור קודם חלות האיסור.

ד. מהלך ב', הרא"ש

הרא"ש (ד"ה הרי) כתב טעם אחר, משום שאם יקים נדרי אשתו קודם עשיית הנדרים יתכן להיות הקמה בטעות, שאפשר שלבסוף תעשה נדרים שהוא רוצה בהם, ונמצא שהקים נדריה בטעות. [ועי' ברש"ש (לר"ן ד"ה הרי) ובחי' הגר"ז (נזיר כב:) מה שהקשו על הרא"ש].

ה. מהלך ג', רש"ש וקרן אורה

הרש"ש (ד"ה הרי) והקרן אורה (ד"ה הרי) ביארו באופן שלישי, שמבואר בספרי דדין זה נלמד מקרא, מדכתיב 'ולאסור איסר על נפשו', דמשמע דהקמה מהני רק על נדר שכבר חל ותמיהו על הראשונים שלא פירשו כן. [ועי' במפרש (ד"ה הרי) שכתב עוד ביאור].

א. משנה

מובא במשנה מחלוקת ר"א וחכמים לענין הפרת נדרים, אם אפשר לעשות הפרה קודם עשיית הנדר, דר' אליעזר סובר דהפרה כזו מהני וחכמים סוברים דלא מהני. וטעם החכמים מבואר במשנה, דילפינן היקש מהקמה, מה הקמה א"א לעשות קודם עשיית הנדר, כמו כן הפרה א"א לעשות קודם עשיית הנדר.

ב. הקמה

הרי מבואר במשנה, שלכולי עלמא א"א לעשות הקמה קודם עשיית הנדר, ולא פליגי אלא לענין הפרה. ויש לעיין בטעם הדבר, למה א"א לעשות הקמה קודם עשיית הנדר. ומצינו הרבה מהלכים בזה בדברי המפרשים, כמו שיתבאר.

ג. מהלך א', הר"ן

הר"ן (ד"ה הרי) ביאר, דהנה מבואר במשנה סברת ר"א להפר קודם

ג) יסודו של הקרן אורה בעניין 'לא חלין כלל'

האיסור עדיין קיים, אבל הגמ' בסוגיין מייירי במי שאומר בלשון 'ואני', ובכה"ג מהני ההתפסה אף לאחר שכבר הותר האיסור, שכוונתו להתפיס בעיקר האיסור, ולא במצבו כעת.

ד. יסודו של הקרן אורה

הקרן אורה לקמן (עט: ד"ה עוד יש) הקשה על הגמ' בסוגיין על פי יסוד חשוב שהאריך להוכיח שם לענין הצד של 'לא חלין כלל' המובא בגמ' בסוגיין, דאין הכוונה בזה דליכא 'מעשה נדר' כלל, אלא באמת יש כאן 'מעשה נדר', ורק דאינו יכול לחול, וחלות הנדר תלוי ועומד בלי יכולת לחול, עיי"ש ראייתו ליסוד זה.

ה. קושיית הקרן אורה

עפי"ז הקשה הקרן אורה על הגמ' בסוגיין, היאך קאמרה הגמ' די ש נפק"מ בין הצדדים לענין התפסה, דהיינו שלפי הצד של 'לא חלין כלל' א"א להתפיס, הא מדוע א"א להתפיס, הרי יש כאן 'מעשה נדר', ולכאורה אפשר להתפיס בו, אע"פ שאינו יכול לחול בפועל.

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מסתפקת בשיטת ר' אליעזר דסובר שיכול הבעל להפר נדרי אשתו קודם עשיית הנדר, האם לפי דבריו הנדרים 'מיחל חלין ובטלין' או 'לא חלין כלל'. ומבארת הגמ', שיש בזה נפק"מ לדינא לענין התפסה, כגון אם אדם אחר התפיס נדרו בנדר כזה, שלפי הצד דחלין ובטלין התפסתו מהני, משא"כ לפי הצד דלא חלין כלל.

ב. קושיית הר"ן

הר"ן (ד"ה אי אמרת) הקשה, למה חלה ההתפסה לפי הצד דמיחל חלין ובטלין, הא מ"מ בשעת ההתפסה כבר נתבטל הנדר והותר האיסור, דלא חל אלא להגע בלבד, והרי מבואר בגמ' לעיל (יא:): דהתפסה מהני רק בשעה שהאיסור עדיין קיים, אבל לא לאחר שכבר הותר. ומצינו ב' דרכים ליישב קושיא זו, כמו שיתבאר.

ג. ב' תירוצים

הר"ן (שם) תירץ, דתלוי בלשון אמירת ההתפסה, דהגמ' לעיל מייירי במי שאומר בלשון 'זה כזה', ובכה"ג מהני ההתפסה רק אם כעת

ד) ב' מהלכים לבאר כוונת הר"ן בענין מסירת מודעה

מודעה, דהטעם דמסירת מודעה מהני הוא משום 'דכיון דשכח תנאו בשעת נדרו הו"ל נדר בטעות ולא חייל כלל', ולכן הוא מבטל הנדר לגמרי עד שאינו חל כלל, משא"כ בהפרת נדרים, דלא מהני מטעם נדר בטעות, אלא משום שיש כח לבעל לבטל נדרי אשתו.

ה. מהלך א', רעק"א

בהגהות רעק"א לשו"ע (יו"ד סי' ריא) ביאר כוונת הר"ן, דמסירת מודעה מהני משום דנחשב טעות גמור, ודומה לנדרי שגגות דאינן חלין כלל, וא"צ חכם להתירן, [עי' במשנה לעיל (כה:)]. וכן כתבו השיטמ"ק (כג:) והמאירי (כ:), דמסירת מודעה דומה לנדרי שגגות.

ה. מהלך ב', ר' שמעון

אמנם הג"ר שמעון שקופ (שערי יושר ש"ה פכ"ב, חי' ר' שמעון סי' יז) ביאר כוונת הר"ן באופן אחר, דבאמת מסירת מודעה אינו פועל שהנדר נחשב טעות גמור, אלא פועל שהנדר נחשב קצת טעות, דומיא דפתח דהוא גם כן קצת טעות, והטעם דמסירת מודעה קל יותר מפתח, ויכול אדם להתיר בעצמו ע"י מסירת מודעה בלא חכם, הוא משום דנוח יותר להתיר נדר קודם עשייתו מלהתירו לאחר עשייתו.

א. סוגיית הגמ'

הגמ' מביאה מברייתא, דר' אליעזר אמר ק"ו להוכיח כשיטתו, 'ומה במקום שאין מיפר נדרי עצמו משנדר, [דצריך חכם], מיפר נדרי עצמו עד שלא ידור, [עי' מסירת מודעה, שאומר 'כל נדרים שאני עתיד לידור יהיו בטלין']]. מקום שמפר נדרי אשתו משתדור, אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תדור'. ומזה הוכיח הגמ' דלפי ר"א הנדרים חלין ובטלין, דומיא דמסירת מודעה. ודוחה הגמ', דאפשר דאין הפרת נדרים דומה למסירת מודעה, אלא 'הא כדאיתא והא כדאיתא'.

ב. קושיית הראשונים

הקשו הרבה ראשונים [ר"ן (ד"ה הא), תוס' (ד"ה הא), שיטמ"ק (ד"ה האי)], למה לא ילפינן באמת הפרת נדרים ממסירת מודעה, [לפי ר' אליעזר], דכמו דגבי מסירת מודעה הנדר אינו חל כלל, ק"ו להפרת נדרים קודם עשיית הנדר שלא יחול הנדר כלל. [עי' בתוס' (שם) ובשיטמ"ק (שם) מה שתירצו לקושיא זו].

ג. דברי הר"ן

הר"ן (שם) תירץ, דבאמת יש חילוק גדול בין הפרת נדרים למסירת

דף עה

קצת דיני טבילה

גם יש להגדיר מהו כוונת הכס"מ עד שיעלה, אם היינו אפילו מקצתו עולה, או צריך ראשו ורובו. ובזה נחלקו האחרונים. הפרי יצחק (ח"ב ס"ס לה) נקט שלא סגי ביציאת יד בלבד, אלא צריך שיעלה ראשו ורובו, אכן עי' בדבר אברהם (ח"ג סי' יט) נקט שלא כדבריו, שאפילו רק הוציא מקצת גופו נחשב עליה מן המים.

האבני"ז (חו"מ סי' עב ד"ה ועיקר) צידד דדברי הכס"מ רק במקוה דאדם, אבל הכלים עם כניסתם למים נטהרו, וז"ל "דינו של הכ"מ גם כן תימה גדולה, דקרא כתיב ורחץ במים הרחיצה מטהרת לא העליה כו', אפשר לא נתקבל אלא באדם, על כן לא מצינו בגמ' לשון 'ועלה' אלא באדם". דהיינו, שיש לחלק בין טבילת כלים שהיא בגדר "רחץ", משא"כ טבילת אדם צריך "ועלה". ולכאורה יש בזה נפק"מ לענין מי ששכח לברך על הטבילה קודם שטבל, אכן זכר כשעדיין בתוך המים, שאם נגמר הרי אינו עובר לעשייתן וא"א לברך, אכן אם עדיין לא טהור עד שיצא עדיין יכול לברך.

לענין אם חידוש הכס"מ שייך גם בטבילת גרות, נחלקו בזה האחרונים. שיטת האור שמח (סוף הל' משכב ומושב) שאין לחלק בין טבילת טהרה לבין טבילת גר, שבשניהם לא נגמר עד שיעלה מן המקוה, אכן עי' במקור ברוך (ח"א סי' לט) שחידש שיש לחלק, שאין הכי נמי טומאה לא נפקעת עד שיעלה, אכן הגר בכניסתו בלבד נגמר גירותו. ולכאורה נפק"מ בזה אם מת בתוך המים, האם צריך קבורת ישראל. שלשית האו"ש לכאורה אינו צריך משא"כ לשיטת המקור ברוך.

לענין אם נדה נטהרה בתוך המים או רק אח"כ, לכאורה תלוי אם עיקר דין נדה הוא דבר איסור או דבר טומאה, ולכאורה נפק"מ בזה, אם נעשה לה חציצה כשהיא עדיין בתוך המים קודם שעלה, שאם נטהרה בכניסתה הרי כבר נגמרה, אכן אם כדברי הכס"מ לא חוצצת. ועדיין צ"ע בזה.

המשנה (עה.) הביא מח' בין ר"א ורבנן אם הבעל יכול להפר נדרים מכאן ולהבה קודם שחלין, שר"א הוכיח שמועיל שיותר קל לעכב דבר מלחול מאם להתבטל דבר שכבר חל, ודחו הרבנן והביא ראייה ממקוה שמקוה מטהר הטמא אכן אינו מונע טהור מלהטמא בתוך המקוה. וכן פירש הר"ן, וז"ל "מקוה יוכיח שמטהר את הטמאים אחר שירדה להם טומאה, ואינו מציל על הטהורים, שאם טבל בעודו טהור לא מהניא ליה טבילה שלא יבא לידי טומאה אם יגע אחר כן בשרץ, דאדרבה דרשינא בספרי מוהנוגע בנבלתם יטמא, הלל אומר אפילו הם בתוך המים".

ובדין זה ש"אפילו בתוך המים" מטמא, חקר בו הגר"ח בחידושו על הש"ס (סטנסל סי' תכד), וז"ל "טובל ושרץ בידו לא עלתה לו טבילה, הנה הוא פשוט דאינו נטהר מטומאתו, אבל יש לעיין אם הא דאינו נטהר הוא משום דחוזר ונטמא אבל טומאה הישנה פקעה ממנו ע"י הטבילה, או דהוי דין בעצם הטבילה דכיון דאינו נטהר מטומאתו ע"כ לא הויה טבילה כלל, דבטבילה בעינן שיטהר על ידה, והא דאינו נטהר לא חשיבא טבילה כלל, ונשאר עליו גם טומאה הישנה".

ולכאורה כל דברי הגר"ח שלא כדברי הכס"מ (הל' אבות הטומאה פ"ו הט"ז) שאדם אינו עולה מטומאתו עד שיצא מן המים, וז"ל "שאיין הטמא נטהר אלא בעליותו מהמקוה, לא בעודו בתוך המקוה". שמדברי הגר"ח מבואר שיש סיבה לטהרה כבר בתוך המים, ורק יש עוד סיבה לטומאה ששוב מטמא או מונע חלות טהרה, אכן לפי הכס"מ פשוט שעדיין טמא אפילו בלא דבר חדש המטמא, שעדיין לא עלה מן המקוה.

ודין זה של הכס"מ, אין הטמא נטהר עד שיעלה מן המקוה, יש לעיין אם הוא דין דווקא בטומאת אדם, או ה"ה בטומאת כלים. וגם יש לדון אם ה"ה בטבילת גרות אם לאו. וגם יש לדון בטבילת נדה.

דרף עזה

בענין מ"ט הקמה קודם הנדר לא מהני

תמצית הסוגיא:

רק יכול לאסור איסור על נפשו, אבל להקם נדרי אשתו קודם שנדרה מקרי שאוסר על 'נפשה' וזה לא מהני. ומשמע דבר נפלא דהקמה הוי כעין נדר וקמ"ל הספרי דלא מצי להתפיס נדר על אשתו [ורק לאחר שנדרה מצי לקיימו], וכן מצינו במקצת ראשונים מושיגי כזה דהקמה הוא כעין נדר.

ב] מהרא"ש מבואר דהקמה בטעות לא מהני, ולכן כתב דקודם הנדר הוי הקמה בטעות. אולם משו"ת הרשב"א והבנת הגר"א בדבריו משמע דהקמה בטעות הוי הקמה, ויל"ע במאי נחלקו, ודיונים בזה. עוד יש דיון בעיקר דברי הרא"ש דהקמה בטעות אינו הקמה ולכן לא מהני קודם הנדר, א"כ אם יפרט איזה נדר במיוחד שהוא רוצה לקיים איך נימא דהוי הקמה בטעות [עין בדברי ר' דוד פוברסקי והחזון יחזקאל מש"כ בזה].

מבואר במתני' דנחלקו ר"א וחכמים אם אפשר להפר נדרים קודם שנדרה אשתו, אולם בהקמה לכו"ע לא מהני כדתנן דאם אמר כל נדרים שתדורי הרי הן קיימין לא אמר כלום, אמנם אם אמר הרי הן מופרין ר"א אומר יפר וחכ"א אינו מופר. וצ"ב מ"ש הקמה דפשיטא דלא מהני להפרה דלר"א מהני, ואפילו חכמים דילפי הפרה דלא מהני מהקמה משמע דפשיטא דלא מהני הקמה. יש לציין ג' שיטות.

א] בר"ן כתב דחזינן בק"ו דר"א דקל להפר נדרים קודם שחל, וא"כ לענין הקמה דליכא ק"ו אדרבה נדר שכבר חל דחמיר מצי לקיים ולא נדר שעדיין לא חל. ב] הרא"ש פי' דהוי הקמה בטעות, דכיון דאינו יודע איזה נדרים ידור אשתו לכן הוי הקמה בטעות. ויש קושיות ונידונים בדברי הר"ן והרא"ש. ג] בספרי פ' מטות, דרשו לאסור איסור 'על נפשו' דהאדם

תמצית מראה מקומות:

א. מתני'. האומר לאשתו כל הנדרים שתדורי מכאן עד שאבא ממקום פלוני הרי הן קיימין לא אמר כלום, הרי הן מופרין ר"א אומר מופר וחכ"א אינו מופר כו'.

ומבואר דנחלקו לגבי הפרה קודם שחל הנדר, אבל בהקמה פשיטא דלא מהני, וצ"ע מ"ש הקמה דפשיטא דלא מהני.

ב. ר"ן ד"ה הרי.

פי' דרק לענין הפרה יש מעלה קודם דקיל דעדיין לא חל הנדר, אבל לענין הקמה 'אדרבה נהי דאשכחן דנדרים שחלו דחמירי דמצי לקיומי אבל מהכ"ת שיקם נדרים שעדיין לא חלו דלא אלימי'.

ג. רא"ש ד"ה הרי הן.

כתב דהו"ל קיום בטעות לפי שיש נדרים שלא יחפוץ ואילו ידע שתדור כך וכך לא היה מקיימם ולכן אינו הקמה.

ד. ספרי, פ' מטות.

דורש מקרא דלאסור איסר על נפשו, דרק על נפשו יכול לידור, ולא להקים נדר על אשתו כשעדיין לא נדרה [כפי פירוש הנצי"ב, וכן הבין הרש"ש והקר"א, אמנם יש חילופי גירסאות, ע"ש בהנצי"ב, וגירסת הגר"א שם].

ה. קרן אורה.

הביא דברי הר"ן והרא"ש, והקשה על דבריהם ע"ש, ועוד הביא הספרי.

ו. רש"ש ד"ה ר"ן ד"ה הרי הן קיימין וכו'.

הקשה על הרא"ש דאם הטעם משום קיום בטעות, אז אם פירט איזה נדר הוא מקיים אז נימא דאינו טעות ויחול הקיום. ולכן כתב דטעמא דמתני' משום דרשת הספרי, ותמה על הראשונים שלא הביאוהו [אמנם י"ל דהם לא גרסו כן].

ז. הג"ר דוד פוברסקי זצ"ל [הובא בדבר יעקב].

הקשה איך עושין היקש מהקמה להפרה הרי הקמה גופא אפשר לעשות קודם הנדר אלא א"כ נעשה בטעות.

ותי' דכוונת הרא"ש דכיון דהקמה קודם הנדר שייך שיהיה בו טעות ממילא אין ללמוד הקמה לפני הנדר מקרא דהקמה דמייירי כרגיל בהקמה שלאחר הנדר, וממילא לא יועיל הקמה לפני הנדר גם כשליכא טעות.

ח. חזון יחזקאל פ"ו ה"ו.

תי' כע"ז, דאינו דין בהקמה והפרה שאינו חל מקודם, אלא 'דין בהנדר' דאינו ראוי להקמה קודם שחל הנדר.

אולם הרבה תמהו האִיךְ יתכן דהקמה בטעות
הוי הקמה, א"כ איך נשאלין על ההקם [סט]. הרי
כל עיקר שאלת חכם הוא לעשותו טעות, וכאן
הרי חל אפילו בטעות, והבד קודש כתב דאפשר
דלזה נתכוון הגר"א שנשאר בצ"ע.

יב. בד קודש סי' ל'.

תי' די שני אופני התרת חכם א' ע"י טעות, ב'
ע"י חרטה, וי"ל דליכא דין טעות בהקמה, אבל
מ"מ אם מתחרט עליו יכול החכם להתירו, ולכן
מהני שאלת חכם על הקמה ע"י דין חרטה.

וא"ת הא חזינן דאין שאלת חכם בהקדש והטעם
משום דאין טעות בהקדש [דכך הוא דעת ב"ש
דהקדש טעות הוי הקדש, ולכן לא יועיל שאלת
חכם] וחזינן דצריך דין טעות לאשווי דין שאלת
חכם, אמנם תי' באופן מחוכמת עפ"י ר' בצלאל
אשכנזי דבהקדש לא מהני חרטה כלל גם לדין,
וא"כ שם צריכין לדין טעות, משא"כ הקמה
בעלמא יכול לשאול עליו מדין חרטה גם בלי דין
טעות, ע"ש מקורו לזה].

ח"ב פלוגתת הרשב"א והרא"ש אי הקמה בטעות הוי הקמה:

ט. שו"ת הרשב"א ח"ה סי' רי"ז.

כתב דהקים באחד לשונות של הקמה וחשב
שאינו לשון הקמה, הוי הקמתו הקמה, ובתוך
הדברים כותב 'ואם טעה בהקמתו אין בכך כלום'

י. שו"ע יו"ד סי' רל"ד סעיף כ"ב.

כתב דין הנ"ל דכסבור שאינו לשון של הקמה,
מ"מ הוי הקמה.

יא. ביאור הגר"א.

וכתב בביאור הגר"א 'דקיום בטעות הוי קיום,
וצ"ע'.

ומבואר מהגר"א [בכוונת הרשב"א] דהקמה
בטעות הוי הקמה. וזהו דלא כהרא"ש דהקמה
בטעות אינו הקמה ולכן א"א להקים קודם שחל
הנדר. ונמצא פלוגתא גדולה בראשונים אי
הקמה בטעות הוי הקמה.

גירסת הגר"א

אעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר חי
 ה' וחי נפשו. על נפשו הוא אומר ואינו
 על נפשו. על אחרים. שהיה בדין ומה אם
 במקום שאין מפר נדרי עצמו משנודר
 הרי הוא מפר נדרי עצמו עד שלא
 ידור. מקום שמפר נדרי אשתו משנודרה
 אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא
 תדור כדברי ר"א יכול כשם שמפר לה
 עד שלא תדור כך מקים לה עד שלא
 תדור ת"ל לאסור אסר על נפשו על
 נפשו הוא אומר ואינו אומר על אחרים.
 יכול

אעפ"י שאין ראיה לדבר זכר לדבר (מ"ג ז) חי ה' וחי נפשו אם אעזבך :
 לאסור אסר על נפשו. על נפשו הוא אומר ואינו אומר על אחרים. שהיה
 בדין ומה אם במקום שאין מפר נדרי עצמו משנודר הרי הוא מפר נדרי
 עצמו עד שלא ידור. מקום שמפר נדרי אשתו משנודרה אינו דין שיפר נדרי
 אשתו עד שלא תדור ת"ל לאסור אסר על נפשו על נפשו הוא אומר ואינו אומר
 על אחרים. ד"א לאסור אסר על נפשו למה נאמר לפי שהוא אומר ככל היוצא
 מפיו יעשה אין לי אלא שהוציא בפיו [שנזעמות כו] קיבל עליו בנדר ובשבועה

מגין

ד"א לאסור אסר על נפשו למה נאמר לפי שהוא אומר ככל היוצא מפיו יעשה

עמק הנצי"ב

דוחק גדול הוא, שכרי סכר וקבל כל שחולל לסבול מנדה,
 וכן השיג הסד"ר. אבל בספרי ממשעט מהאי קרע הקמח.
 [וה"מ לדינא, אם פירש חיוב נדר אם תדור כי קיים לא"כ
 משא"כ להר"ש. הסד"ר]. וממילא מירדית ביקשה להפטר
 כרצון דר"א. וא"כ ה"פ, מקום שמיפר נדרי אשתו כו והשתא
 יליף בביקשה הקמה מהפטר. ת"ל לאסור אסר על נפשו, על
 נפשו הוא אומר כו. והשתא ביקשה ע"כ לבעל הפטר אתו.
 וראיתי מגיבים בשם הגר"א ז"ל יכול כשם שמיפר לה עד
 שלא תדור כך מקים לה עד שלא תדור ת"ל כו, וברי זב
 מכוין כדברי: קיבל עליו בנדר ובשבועה. אין לפרש קיבל
 בלבד, ויליף מעל נפשו, שחשב בנפשו ולא הויליף בשפתיו. דא"כ
 קשה לשמואל בני שבועות ד' כ"ז כי דאמר לריך שיליף
 בשפתיו. ובעל ז"א כתב משום דלא מתניי בי ר"א ור"א.
 והחזיק דבריו הרב צעל חוספת העזרה בתור"כ ויקרא פי
 חטאת פרשה ע, והוסיף דגם תור"כ מיקרי ספרא דר"א, וא"כ
 דרב נינהו ול"ק לשמואל. וכ"ז שגיחה גדולה. וצפי אי ברב
 ויקרא פ"א, תני ר"א מא"מ מלמד כו, והוא צריי דתור"כ,
 וע"ש בהגהת רד"ל. ועי' יצמות ד' ע"ב צי חוקף צריי דתור"כ.
 אבל מלינו שינוי לשונות. וגם [חסר כמה תיבות בכת"י] ועוד
 לא מלינו קבלה ומחשבה על הכפש, אלא הלכ הוא מחשב. אלא
 מיירי דנהג באיזה איסור שקיבל בלבו נדר ושבוט, כמש"כ
 הר"ש ז"ל בפסקיו בני נדרים פרק צי ובר"ן ד' פ"א צי
 דנהוג ע"מם באיזה איסור לריך היתר, ויליף שם מלא יתל
 דברו. והספרי דריש מדכתיב על נפשו, משמע שלא צפוי
 הכה"ג את האיסור, אלא בנפשו בזה שנהג נפשו באיסור
 זה (*). ושייך לומר ע"ז קיבל עליו, דע"כ מיירי שמהשב
 שייכחוג כן תמיד, דאי לא, ודאי אינו לריך היתר. ותו דא"כ
 לא דמי לכה דתני דברים המותרים ואחרים נהגו בזמן איסור
 כו, שלמד הי"ד יחודה הכה"ג ז"ל מניה, דהתם דעתייכו
 ננהוג לפולס הכי. וא"כ ודאי שייך לומר על מחשבה א קיבל
 עליו. אבל בה"ב צרייחא שביחא הש"ס בשבועות שם גמך
 בלבו מנין, משמע דהגמך שלבזו מהני בלא מנהג אחריו, חכו
 לשון גמך בלבו, דמחשבתו כ"כ חזק וגומך הגמך כאלו כבר
 עשה

מש"כ צ"י שלח עכ"פ ואלום חי אני נאם כי וגר. וברע"י
 מהימנא יתרו עכ"פ לא השא מצואר ג"כ דנדד חמור משבועה
 ע"ש. וקבלתם חכרוב. ודע דבר"ן ז"ל בנדרים ר"פ ר"א הביא
 צרייחא זו ברי"א, וא"כ ליישב. ונאמן עלינו הרמז"ן וסיעתו
 ז"ל בנוסחתה הכותמתית. ופי' הר"ש ז"ל צ"י ר"א שם צדור :
 ואינו אסור על אחרים. היינו על אשתו, שא"כ לקיים נדר
 עד שלא נדרה, שתהא אסורה אם תדור. דאם לא תדור,
 פשיטא שא"כ לאסור עליה דבר שאינו שלו. וע"כ לא אילטרין
 אלא תפי' ככה"ג א"י. ואע"ג שכבר מיעט בספרי צ"י גש
 פי' כ"כ בזוירות לח"ק ע"ש, כבר כתבתי דלא איתקיש נדרים
 לזוירות רק לזוירות דמיירי צ"י הקישה : במקום שאינו מיפר
 נדרי עצמו משנודר. כדכתיב לא יחל דברו אבל אחרים
 מיתלין לו : הרי הוא מיפר נדרי עצמו עד שלא ידור. כדאי
 צ"י ד' נדרים ד' כ"ג כדנ"כ שלח יתקיימו נדריו של כל השנה
 כו. הר"ש ור"ן ד' ע"ב צ"י : מקום שמפר נדרי אשתו
 משנודרה. לכאורה ג"י זו קשה להולמה. דהא להבן שלהי פי
 זו ממשעט הפרת הנדר עד שלא תדור מתרי דרשי ולא מהאי
 קרא. ומגופת חזרא, דהא צקיום עסקין ובהא מיירי קרא.
 ומשום זה הגיב ה"ש והז"ר, מקום שמקיים נדרי אשתו
 משנודרה אינו דין שיקיים נדרי אשתו עד שלא נדרה. אבל א"כ
 ק"ו זה אינו מוצן, דהרי איפכא הוא, דהתם בהפרת נדרו
 יכול להפר עד שלא חל יחד משכבר חל איסורו, אבל בהקמה
 יותר ראוי לקיים משכבר חל איסורו. ומשום זה עלמו כתב
 בר"ן ז"ל דפשיטא לכ"ע שהמקיים עד שלא נדרה לא אמר
 כלום. להכי נראה ג"י זו עיקר, אלא דסומך על דרשה דלהבן,
 שאינו יכול להפר משום דכתיב אישה יקימנו ואישה יפירונו
 את שבה לכלל הקם צא לכלל הפר. וקשה לכאורה נימא באת
 שיכול להפר מק"ו דר"א ויקיש הקמה להפטר. וכמוזמה שזכו
 קושית הר"ש ז"ל על הי"ד אליעזר ממוין ז"ל במשנה שם,
 אלא שאין לשנוי מדוקדק ע"ש. ומשום זה הקושיא דחזק
 הר"ש צעטם המשנה שהוא קיים בטעות. וקשה דא"כ תפי'
 אמר כל נדרים שנדרה אשתו כ"כ קיימין והוא לא ידע לא"כ,
 למ"ד לא צעין שמיטה, וא"כ ליתני רבותא בדעת ח"ק. וצ"ל

(* סנה"ס. ואופן הרכה כתב הר"ן ז"ל, דנבר משמע דבר קל ואינו מר גמור. ולי נראה דרבי' מיתורא דקרא, וליכתוב לא יתל ותו לא.
 ופי' מש"כ להבן בזה צפטים. והש"ס דריש מלשון הנהגה, כמו חלוק בנדר, דוכוחו שנים, ורפו כשנים בנדרם. ומירדית כמו דכתיב דבר, והיינו
 הנהגתו שנהג איסור. ע"כ סנה"ס :

מבואר בדברי הרמב"ם ז"ל (פי"א הכ"ד). ובירושלמי במתניתין (ה"ה) משמע דמספקא ליה האי מילתא, דאמרינן התם (לגירסת קרבן העדה ד"ה ה"ג) על דעתיה דר"ע מי מיפר, והיינו על כרחך דמספקא ליה אי האב יכול להפר. אבל הירושלמי לשיטתיה דס"ל דזיקה דאורייתא וכמו שכתבתי בזה ביבמות בחידושי בכמה דוכתי (י"ח ע"ב ד"ה קסבר), אבל [ל]שיטת תלמודין דזיקה מדרבנן היא, האב יכול להפר (ונתרוקנה) [דנתרוקנה] רשות לאב. אלא דיש לדקדק מאי שנא מתרומה דאינה חוזרת לבית אביה משום דלא הוי כנעוריה (יבמות ס"ז ע"ב), א"כ הכא נמי לא הוי בכלל כנעוריה בית אביה. וגם לא הויא דומיא דקודמי הויא ראשונה (לעיל ע' ע"ב). ויש לחלק דדוקא בתרומה דשינתה מרשות אביה לגמרי בשעת אירוסין להכי אינה חוזרת לרשותו כל שהיא זקוקה ליבם, אבל הפרת נדריה דיש כח לאב אפי' בשעת אירוסין אלא היתורה נתנה רשות לארוס ג"כ להפר בשותפות, אבל כל שאין כח לארוס בנדריה וכן היבם שאין לו זכות בנדריה כח האב לא נגרע והוא לבדו יכול להפר. ותו מיבעי להו בירושלמי (ה"ה) להא דאמר ר' יוחנן אפי' מאה תופסין בה וכדאיתא בפרק (האיש מקדש) [האומר] (קידושין ס' ע"א) מי מיפר, וכן אם יעדה לבנו קטן (שם י"ט ע"א, ע"י"ש) מי מיפר לה. ובעיות אלו צ"ע כיון דאירוסין גמורין הם ולא נגרע כחן בהפרת נדריה, אלא משום דכל אחד יש לו בה קצת זכות ורשויות הרבה שולטות בה, וא"כ מהיכי תיתי למימר דהאב לבדו יפר. וכן ביעוד לבנו קטן כיון דאירוסין עושה (שם י"ח ע"ב), ומה שאין הקטן יכול להפר לאו משום דאין לו זכות בה אלא משום דאין לו דעת, א"כ מסתבר דהאב לבדו אינו מיפר דאטו אם הארוס חרש דאינו מיפר יפר האב לבדו. והיה נראה דגרסינן בירושלמי על דעתיה דר' אליעזר מי מיפר (כגירסת הפני משה ד"ה על), ומיבעי ליה אי ב' היבמים צריכין להפר או סגי בהפרת האחד, וכן באלו דמאה תופסין בה. אבל כבעיא דיעוד לא משמע הכי, ועיין בפני משה (שם):

גמרא הרי הן קיימין לא אמר כלום. ופי' הר"ן ז"ל (בד"ה הרי) משום דליכא למילף הקמה קודם הנדר מהקמה שאחר הנדר. ולדבריו קשה מג"ל לרבנן לאקושי הפרה להקמה ולמדחי הק"ו דדרשי ליה רבנן בעלמא כדמסקינן בגמרא (לקמן ע"ו ע"ב), אמאי לא מקשי איפכא הקמה להפרה דיכול להקם עד שלא תדור

ודבריו ז"ל צ"ע כיון דלב"ש יוצאת בלא חליצה למאי דס"ל השתא, ודאי לא מצי אחוהי פסיל לה, כיון דמאמר גומר כמו ביאה וכאשר כתבתי בזה ביבמות (כ"ט ע"ב ד"ה אי) באורך. והכריחו להר"ן ז"ל לפרש כן מהא דאיצטריך הש"ס למימר מי איכא מידי כו', ואי טעמא דר' יהושע הוא משום זיקה לחוד, א"כ בלאו הכי בשנים אין יכול להפר משום דאין ברירה, אלא משמע דר' יהושע נמי בחד מפני המאמר הוא דמיפר, ועל כרחך היינו אליבא דב"ש דס"ל קונה קנין גמור וקונה מדאורייתא, דלבית הלל מאמר יבמין מדרבנן הוא:

ול"ה אוקימתא דמיירי כשעמד בדין כתב רש"י ז"ל (בד"ה כגון) דמיירי נמי שעשה בה מאמר, והרא"ש ז"ל (בד"ה הכא) כתב דמיירי אפילו בלא מאמר. ולכאורה נראה כפרש"י ז"ל, דבלא מאמר אפי' לר' אליעזר לא מהני חיוב המזונות, דכאחר דמי דמודה ר"א דלא מהני חיוב מזונות (כמ"ש לעיל ע"ג ע"ב ד"ה ר"א). ולדעת הרא"ש ז"ל יש לומר דמ"מ כיון שזקוקה לו הרי הוא כארוס דמהני ביה חיוב מזונות להיות נודרת על דעתו. והרשב"א ז"ל כתב כפרש"י ז"ל דמיירי דוקא בשעשה בה מאמר, ע"ש (בד"ה ור' יהושע) שהעלה בצ"ע ג"כ טעמו של ר' יהושע וכנ"ל:

דף ער: מאי יפר יפר בשותפות. והקשה הר"ן ז"ל (סוף ד"ה או) אמאי לא פריך הש"ס מי קתני יפירו. ותירץ דסמך אשינויא דעמד בדין. והיה נראה דהכא לרבה לא מצי הש"ס לאוקמי בשעמד בדין ומשום מזונות, דהא רבה קאמר לעיל (ע"ג ע"ב) דר' אליעזר ומשנה ראשונה אמרו דבר אחד דהיכא דאוכלת בתרומה יכול להפר נדריה, וא"כ הכא ביבמה דאינה אוכלת בתרומה (כדלעיל שם) גם לר' אליעזר אינו מיפר נדריה. אלא דזה אינו, כיון דמאמר אירוסין עושה לר"א א"כ הוא הדין דאוכלת בתרומה לאחר שנתחייב במזונותיה וכארוסה דעלמא:

דף עה. ר"ן ז"ל בד"ה כשם שארוסה כו'. ומסיק דהלכה כר' עקיבא דהיבם אינו מיפר, ומספקא ליה להר"ן ז"ל אם האב יכול להפר ע"ש. ולענ"ד אין כאן ספק דהא דקי"ל יש זיקה הוא רק מדרבנן, אבל מדאורייתא אין לו רשות בה (כמ"ש לעיל ע"ד ע"א ד"ה ור' יהושע), ופשיטא שהאב יכול להפר, וכן

ולא נסתור הק"ו. והרא"ש ז"ל (ד"ה הרי) כתב בשם הר"א ממיץ ז"ל ג"כ על דרך הר"ן ז"ל אלא דיש טעות סופר בדבריו, והקשה עליו הרא"ש ז"ל דלרבנן דלא דרשי ק"ו כלל, מנ"ל דנדרים העתידיים לא באו לכלל הקם, דלדידהו תרווייהו שוין הם נדרים שלעבר ונדרים העתידיים. ואין זה מוכרח דהא רבנן נמי דרשי ק"ו. אבל כנ"ל איכא לאקשוויי שפיר. ועל כן צ"ל דמסברא פשיטא להו דבהקם לא אמר כלום וכמו שכתב רש"י והרא"ש ז"ל. ובספרי (פרשת מטות סוף פיסקא א) מייתי עוד דרשא אחריתא לרבנן דלא הוי הפרה מדכתיב והפר את נדרה אשר עליה נדרים שעליה הוא דמיפר ולא נדרים שאין עליה. ובהקמה נמי יליף מקרא דלאסור אסר על נפשו (שם בריש הפיסקא, ועיין עמק הנצי"ב עמ' רע"ט ד"ה מקום, דתלוי בגירסא) דאינו מקיים נדרי אשתו עד שלא תדור:

אדם שיקבל טומאה כל שטבל פעם אחת, ודוקא הכא הוא דאיכא למילף ק"ו כיון דיש כח לבעל לבטל נדרה משתדור כ"ש דלא יחול נדרה אחר הפרתו דומיא דמכירת בתו דאם נערות מבטלת מכירתו כ"ש שלא יוכל למכור אם קדם הנערות למכירתו, ומשום הכי פריך לרבנן דוקא מהא דלא ימכור את בתו נערה, ור' אליעזר נמי דהשיב לרבנן מק"ו דזרעים ג"כ הוא לפלפולא בעלמא, דהא דזרען בקרקע נטהרו היינו משום דבטלו אנב קרקע, ופשיטא דהוא הדין דזרעים ועומדים דאין מקבלין טומאה, ולא דמיין להדדי אלא הני תרתי ימי הנערות בכיטול כח המכירה והפרתו לבטל נדרה, ואם בטלו המכירה והנדר אחר שחלו, כל שכן שאין כח להם לחול אחר הנערות וההפרה, ולהכי משני דאין הכי נמי דרבנן נמי דרשי ק"ו כי האי אלא דשאני הכא דכתיב קרא אישה יקימנו כו'.

גמרא איבעיא להו חיילין או לא חיילין, ונפק"מ כגון דאתפיס אחרינא בהדין כו'. וכתב הרא"ש ז"ל (בעמ' ב' ד"ה דאתפיס) דאמר השני ואני תוך כדי דיבור, דלא בטליה אלא כדי דיבור ובכדי שיוכל לומר מופר ליכי. ולפ"ז הוי מצי למימר נפק"מ אם עברה על נדרה תוך כדי דיבור הרי היא לוקה. אלא ודאי משמע דהפרה חיילי מיד אחר נדרה. והר"ן ז"ל (בד"ה דאתפיס) כתב לחלק בין זה כזה לואני, דהיכא דאמר ואני ודאי בעיקרא מתפיס. ועיין לעיל דף (י"א) [י"ג] (ע"א ד"ה ולענין) דכתב הר"ן ז"ל בשם הרמב"ן ז"ל למיפשט דבואני ג"כ בהיתרא מתפיס ע"ש. ויש לחלק. ובלאו הכי י"ל דהכא לא נודע ההיתר להמתפיס, דלא ידע כלל מהפרתה, וא"כ בודאי בעיקרא מתפיס:

אלא דאכתי תיקשי לרבנן דכתיב קרא הכא דלא דרשינן ק"ו א"כ תיקשי מנ"ל למדרש ק"ו גבי מכירת בתו נערה לימא נדרים יוכיחו דהפרה מבטלת נדרים שחלו כבר ואינה מבטלת נדרים העתידיים שלא יחולו. וי"ל דאין לעשות יוכיח מהפרת נדרים משום דיש לחלק דדוקא בהפרת נדרים דלא הוי אלא דברים בעלמא וקודם הנדר אין בדבריו ממש בהא הוא דגלי רחמנא דאין הפרתו כלום, אבל בנערות דהוי מידי דתלי בזמן ואמרה תורה שאין לאב כח למוכרה אלא עד ימי הנערות, [ו]אפילו אם מכרה בפירוש גם על ימי הנערות מכירתו בטלה, כ"ש שאין לו למכור לכתחלה בנערותה. ומ"מ אי לאו דכתב רחמנא אישה יקימנו כו' הוי דרשינן להאי ק"ו גם הכא, דמכל מקום איכא למדרש ק"ו:

דף עו. אמר להם ר' אליעזר ומה זרעים כו' ש"מ לא חיילין, ופריך ורבנן לא דרשי ק"ו כו', ומסיק דרבנן נמי דרשי ק"ו אלא הכא כתיב קרא דאישה יקימנו כו'. ודקדק הר"ן ז"ל אמאי לא פריך לרבנן מק"ו דזרעים דמודו בה רבנן. וכן הא דפרכי לר"א מקוה יוכיח (כדדוק הר"ן בעמ' ב' ד"ה ומהדינן), כיון דמודו בהאי ק"ו. ע"ש מה שתירץ. ולדידי קשיא אי נימא דק"ו דמקוה דומה ממש להאי ק"ו, א"כ תיקשי לרבנן גבי מכירת בתו כשהיא נערה מנ"ל למדרש ק"ו, הא איכא למימר מקוה יוכיח. ונראה דכל הני פירכי ממקוה ואדם וכלי לפלפולא בעלמא הוא דפרכי ליה רבנן, דודאי אין ק"ו לטבילה להציל על הטומאה העתידה דא"כ אין לך

ובערכין דף כ"ט (ע"ב) פליגי רב ושמואל במוכר שדהו בשנת היובל, לרב מכורה ויוצאה, ואמרינן התם דלא דמי למכירת בתו דאינה מכורה משום דהתם לא הדרא ומזדבנא עוד לעולם ונתבטל כח המכירה לעולם ומשום הכי אינה מכורה כלל, אבל ביובל לא נתבטל כח המכירה לגמרי דהא לאחר היובל הדרא ומזדבנא, להכי מכורה ויוצאה. וא"כ לכאורה הך דהכא נמי לשנת היובל דמי דהא אינו מבטל בהפרתו כח הנדר ממנה לעולם, דאחר ההפרה יכולה לחזור ולנדור, וא"כ הכא נמי אמאי קאמר ר"א דלא חלין כלל. וי"ל דהתם גבי יובל לא מצינו שאמרה תורה לבטל

מגוף הנדר שאינו חל על דבר שלא בא לעולם. וכן כתבו הנ"י והריטב"א [וכן משמע במפרש ד"ה הרי] שאיכא כאן חסרון של דבר שלא בא לעולם.

ו] רא"ש ד"ה הרי הן קיימין לא אמר כלום – כדפרישית לעיל דהוה ליה קיום בטעות לפי שיש נדרים שלא יחפוץ – הרא"ש מבאר שלא מהני קיום לפני שנדרה, דהוי קיום בטעות דודאי יש נדרים שאינו חפץ בהם. וכ"כ התוס' [נזיר יב:]: דהקמה בטעות הוא דשמא תדור בדבר שא"א ליה להקים.

ומש"כ הרא"ש כדפרישית לעיל, כוונתו למש"כ לעיל [עב: ד"ה הרי הן, ע"ש אות ו] דקים לן שלא היה בלבו לקיימו שמא תדור דברים שהוא מצטער ובוש עליהם ואינו חפץ בקיומן והוי כמו נדר בטעות. הרש"ש מדייק מהרא"ש שכל החסרון בקיום כללי על כל הנדרים, אבל אם יקיים נדר מסוים, שאם תדור נדר כזה הרי הוא מקוים, מהני הקיום כיון דליכא טעות, ומקשה הרש"ש דזה אינו במשמע. גם הגליון מהרש"א [נזיר כ:]: מדייק מהרא"ש כאן שאם מפרט איזה נדר מהני הקמתו, ומלשון השו"ע [סימן רלד] מבואר דלא מהני.

בש"י ר' דוד [אות רח] מקשה אם נאמר שהיכא דליכא טעות מהני הקמה קודם עשית הנדר, א"כ מה שייך ללמוד הפרה בהיקש מהקמה [שלא מהני הפרה קודם עשית הנדר], הרי בהפרה ליכא טעות, ואף בהקמה היכא דליכא טעות מהני ההקמה.

ומתוך ר' דוד שכוונת הרא"ש כיון שהקמה קודם הנדר שייך שיהיה בו טעות, ממילא אין ללמוד הקמה לפני הנדר מקרא דהקמה שאירי לאחר הנדר, וממילא אין לימוד שיועיל הקמה לפני הנדר אף היכא דליכא טעות.

ז] בא"ד – וה"ר אליעזר ממיץ פירש כאן עוד טעם אחר וכו' – אין דבריו מובנים דיש ט"ס בדבריו [ק"ן אורה]. הרש"ש מגיה וגורס [פירש

כאן עוד טעם אחר] דא"א לנו ללמוד שיקיים נדרים שלא באו לכלל איסור מאותם שבאו לכלל איסור. אלא דלפ"ז לא מובן המשך דברי הרא"ש. עוד כתב הרש"ש: או דכצ"ל [פירש כאן עוד טעם אחר] דאם תאמר דהוי קיום לכתוב רחמנא הקיום באותן [נדרים] שלא באו לכלל איסור ונילף שיקיים וכו' כלומר נילף בק"ז. ולפ"ז מובן ההמשך דלפי רבנן שלא ילפי ק"ז, צ"ל כמו הטעם הראשון.

ח] איבעיא להו לר"א מיחל חלין ובטלין – כתב בש"י ר' דוד [אות רט] דלפי הצד הזה א"א להפר באופן שלא יחול כלל. והטעם משום שהפרת אב או בעל הוי מצד בעלות, ומצד זה א"א לעקור את המעשה נדר [דאינם כמו חכם שעוקר נדר מעיקרו].

ט] איבעיא להו לר"א מיחל חלין ובטלין או דלמא לא חלין כלל – כתב השטמ"ק בשם הר"י"ץ דהנה רמי בר חמא [לעיל עב:]: מסתפק האם הבעל מיפר ללא שמיעה, והגמ' רוצה להוכיח מדברי ר"א אצלנו שאומר שהבעל יכול להפר נדרי אשתו לפני שנדרה אע"פ שלא שמע הנדרים. והגמ' דוחה דר"א מיירי באמר לכו שמענא. וכתב השיטה דלפ"ז ע"כ צ"ל שהנדרים חלין ובטלין לאחר השמיעה, והגמ' אצלנו שמסתפקת אינה סוברת שבעינין שמיעת הבעל ולא מעמידה דמיירי באומר לכו שמענא.

ומקשה השלמי נדרים [להלן עו]. דהגמ' להלן מסיקה שלא חלין כלל, וא"כ מוכח דמסקנת הגמ' שא"צ שמיעת בעל, וקשה מדברי הרא"ש שפוסק [לעיל עב:]: וכ"פ הרמ"א בסימן רלה-כה] דבעיה לא איפשטא וא"כ בעינן לחומרא שמיעת הבעל, וזה דלא כמסקנת הגמ' כאן שא"צ שמיעת בעל.

גם הק"ן אורה [עב: ד"ה לכו] מקשה שלפי האוקימתא של הגמ' לעיל שמיירי באמר לכו שמענא, א"כ כיון שהבעל שומע אחרי שהיא נודרת א"כ ע"כ שהנדר חל ומתבטל, ולפי המסקנה הגמ' מסיקה

ומה [אם] במקום שאין מיפר נדרי עצמו ^(ט) עד שלא ^ל [ידור], משנדר, מפר [הרי הוא מפר] נדרי עצמו עד שלא ידור, מקום שמפר נדרי אשתו ^ל [משנדרה], אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תדור. אמרו לו ^ל [ומה] למפר נדרי עצמו עד שלא ידור, שאם רצה להקים ^ל [מקיים]. יפר נדרי אשתו עד שלא תדור, שאם רצה להקים אינו

חלופי גרסאות

(ט) כי"פ: החיבות, עד שלא ידור - ליתנייהו שם וכן בבבליהא
בגמרא:

הגהות הגר"א

לנ נדרי: לר משתדור: לה מה: לו יקיים:

באורים

ומה אם במקום שאין מיפר נדרי עצמו משנדר. הרי הוא מפר נדרי עצמו עד שלא ידור. כליל וכן הגירסה בכ"ע וכן הגירסה בבבליהא במסכתין (דף ע"ה ע"ב) שהיא התוספתא דהכא. כלומר וזה במקום שאין מפר נדרי עלמו משדור, כדילפינן מקרא (במדבר ל') לא יחל דברו, הוא אינו מיחל דברו אבל אחרים מוחלים לו, ואין אדם מפר נדרי עלמו אלא אם כן נשאל לחס, ככל זה מפר נדרי עלמו עד שלא ידור כדחנן במסכתין (דף כ"ג ע"ב) הרוצה שלא יתקיימו נדריו יעמוד בראש השנה ויאמר כל נדרים שאני עתיד לידור יהיו בטלין: **מקום שמפר נדרי אשתו משנדרה אינו דין שיפר נדרי אשתו עד שלא תדור.** אם דיבור הפרתו מפר נדרי אשתו שכבר חלו, כל שכן שדיבור הפרתו תעכב נדרי אשתו שלא יחולו: **שאם רצה להקים מקיים.** אם רוצה לקיים מה שגדר עתה מקיים, אע"פ שאמר קודם כל נדרים שאני עתיד לידור יהיו בטלים, הרי חלות הנדר תלוי בדעתו ובכוננו, לכן אם אינו רוצה שגדרו יתקיים, כגון שלא יטל הדיבור הכאשון שאמר כל נדרים שאני עתיד יהיו בטלים אין נדרו חל שהרי הדבר תלוי בו: **יפר נדרי אשתו עד שלא תדור שאם רצה להקים אינו יכול.** משום שהקמה פירושה קיום, וקיום אינו אלא כדבר שכבר ישנו

חדושים

אומרת כן שהיא נודרת אפילו אם לא ירצה בעלה בנדרה, אגן סהדי שהיא אינה נודרת שלא ברצון בעלה? ובאמת מוכרח שרבי אליעזר אוזיל הכא לשיטתו שהפרת הבעל היא מכח הנודרת, משום שכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת, ולפיכך אם הפר קודם שנדרה הרי זה מופר. דאי לאו הכי לא היה מדמה גידון דידן למיפר נדרי עצמו עד שלא ידור, שהפרה זו היא מכח הנודר עצמו. לכן נראה שרבי עקיבה חולק עליו בהא, דרבי עקיבה לית ליה שתוקף הפרה הוא מטעם שכל הנודרת על דעת בעלה היא נודרת. ולרבי עקיבה כשם שהתורה אמרה שטבילה מבטלת הטומאה, כך אמרה תורה שהפרת הבעל מבטלת את נדריה, ולהכי פריך שפיר "מקוה יוכיח". והואיל שהלכה כרבי עקיבא לכן לא העתיק הרמב"ם בהלכותיו את האמור בסוגית הגמרא בנדה שבנישואין דרבנן יכול הבעל להפר נדריה שהם מן התורה. ומה אם במקום שאין מיפר נדרי עצמו עד שלא ידור משנדר. בבאורים נתפרשה על פי גירסתה בתוספתא כ"ע, וכגירסת הברייתא בסוגית הגמרא במסכתין (דף ע"ה ע"ב) שהיא התוספתא דהכא.

ואם נבוא לקיים הגירסה שלפנינו אולי יש לפרשה הכי: "ומה אם במקום שאין מיפר נדרי עצמו עד שלא ידור משנדר" — כלומר שהפרתו תחול משנדר היינו אחרי שנדר. וכגון שאמר עד שלא נדר, שכל שאדור יחול ואחר כך יבטל, והבטול יהא לא מדין נודר לזמן ועבר זמנו, אך מכח הביטול שהוא מבטלו עכשיו אחרי שיחול, אין ביטולו בטל אע"פ שאמר הכי קודם שנדר. דכיון שהנדר חל ישנו בדין "לא יחל דברו" — הוא אינו מיחל אבל אחרים מוחלים לו, ואינו נותר אלא בשאלה ובהתרת חכם. וכן משמע גם מהא דאיתא שם בסוגית הגמרא "מה הוא דלא חיילין" דלא משכחת ביה שיועיל ביטול שמבטל את נדרו אם הוא רוצה שהנדר יחול לשעה ואחר כך יהיה בטל, אפילו אם הוא אומר כן קודם שנדר (אמנם כל זה מדין ביטול לא מהני. אבל אם התנה קודם שנדר בדין תנאי, דעל מנת כן ידור אם אחרי שיחול יהיה בטל, מסתבר דזה מהני).

← **עד שלא תדור שאם רצה להקים אינו יכול.** דקים לן שלא היה בלבו לקיימו, שמא תדור דברים שהוא מצטער ובוש עליהם, ואינו חפץ בקיומם והוה כמו נדר בטעות" (לשון הרא"ש בפירושו במסכתין דף ע"ב ע"ב) וכפירוש הרא"ש כתוב גם בתוספות בנוזר (דף י"ב ע"ב).

ופירושו צריך עיון. דאם הא שאינו יכול להקים עד שלא תדור, היינו משום "דקים לן שלא היה בלבו לקיימו", לא שייך בזה לומר "כל שלא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר", הלא בהפרה שמיפר עד שלא תדור, ליתא להאי טעמא דקים לן שלא היה בלבו להפר? וכיון דהא שאינו יכול להקים עד שלא תדור אינו מגזרת הכתוב אלא מטבחה. וסברה זו אינה בהפרה, אין לדון נמי מהקמה על הפרה משום היקשא?

יכול. ד"א (נמדכר ל') אישרה ל יקימנו ואישה יפירונו — את שבא לכלל הקם בא לכלל הפר, ל' [לא] בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר : ז ם שור זה הקדש לכשאקחנו, בית זה הקדש לכשאקחנו, י תנו גט ל' לאשתי לכשאקדשנה — לא אמר כלום.

הגהות הגר"א

לו את של : לת זה:

חדושים

אמנם לפירושו שפיר יש מקום לומר דהא שכתב הרמב"ם בהלכות גדרים (פ"ג הי"ג) "גדר לעצמו והדירה כמותו וגמר בלבו להדירה ואמרה אמן אינו יכול להפר" — היינו משום כיון שהדירה כמותו יש בזה משום הקמה. דלפירושו הרא"ש לא קשה כלל הא שהעיר שם (בהלכה י"ד) במשנה למלך, דליכא למימר דטעמא דמילתא שאינו יכול להפר לא משום קיום הוא, דהיקם קודם שתדור לא מהני כלל, והכא הקמתו היא קודם שאמרה אמן? דשאני הכא שהדירה כמותו וגמר בלבו להדירה, לא שייך הכא לומר הא דכתב הרא"ש בטעמא דמילתא הא דהיקם קודם שתדור לא מהני, היינו משום "דקים לן שלא היה בלבו לקיימם, דשמא תדור דברים שהוא מצטער ובוש עליהם, ואינו חפץ בקיומם והוה כמו גדר בטעות".

ולפירושו הרא"ש יש עוד נפקותא לדינא בגדרים שכבר נדרה, ובעלה בטרם ששמעם הקים אותם ואמר כל גדרים שנדרה יקומה, לפירושו הרא"ש אין הקמתו הקמה. דנהי שכבר ידוע לעלמא שגדרים שנדרה הם כאלה, שאפשר שהבעל רוצה בקיומם, אבל אגן בטר דעת הבעל אוליגו, ואיהו כיון דלא ידע מה שנדרה, יש שפיר מקום לומר כדברי הרא"ש "דקים לן שלא היה בלבו לקיימם, דשמא נדרה דברים שהוא מצטער ובוש עליהם, ואינו חפץ בקיומם והוה כמו נדר בטעות" (בחדושי חתם סופר במסכתין דף ע"ב ע"ב כתב מטעמא אחרינא שהקמה בלא שמיעה לא מהניא אע"פ בהפר בלא שמיעה הוה הפרתו הפרה עיי"ש).

ואם תאמר למה לא נימא גם בהאי גזנא כל שלא בא לכלל היקם לא בא לכלל הפר? ויש לומר דהאי כללא "כל שלא בא לכלל היקם לא בא לכלל הפר" אינו דין בהקמה והפרה, אך דין הוא בעצם הנדר, שכל נדר שלא בא לכלל הקם לא בא לכלל הפר. ולפיכך בטרם שנדרה לא משכחת שהנדר בא לכלל הקם, לא בא לכלל הפר. אבל אם כבר נדרה, הלא יש בהנדר משום בא לכלל הקם, דהא אם היה שומע את נדרה שכבר נדרה היה מצי למיקם ליה, ובכהאי גזנא יש מקום לומר שהנדר בא לכלל הקם, ורק בדלא שמע אין הקמתו הקמה, משום דקים לן שלא היה בלבו לקיימו. אך דברי הרא"ש עדיין נעלמו ממנו. הלא משכחת שהקים נדר מיוחד קודם שנדרה, ואמר אם תדור נדר זה יהא קיים. ובכהאי גזנא למה לא תהא הקמתו הקמה? אטו גם בהקמת נדר מיוחד נמי נימא דקים לן שלא היה בלבו לקיימו? ולולי דמסתפינא יש לפרש כאמור הכא בבאורים שהקמה פירושה קיום, ואין קיום ואישור אלא בדבר שכבר ישנו ויש לאשרו ולקיימו. והיינו דתני "אישה יקימנו ואישה יפירונו" הוקשה הפרה להקמה. מה לשון הקמה שפירושה קיום, וקיום אינו אלא בדבר שכבר ישנו, כך לשון הפרה פירושה הפרת דבר שכבר ישנו. והיינו דאיתא ביבמות (דף ע"ב ע"א) "את בריתי הפר — לרבות המשוך", היינו שמיפר המילה שכבר ישנה. דאם לא מל כל עיקר, לא שייך על זה לשון הפרה. וכן הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ו) פירש הא דקתני בפרקי אבות (פרק ג' משנה ט"ו) "והמפר בריתו של אברהם אבינו אין לו חלק לעולם הבא" — "והמושך ערלתו".

ולהאי פירושא נמי יש לומר דהא שכתב הרמב"ם בהלכות גדרים (פ"ג הי"ג) "גדר לעצמו והדירה כמותו וגמר בלבו להדירה ואמרה אמן הרי זה אין יכול להפר", היינו משום שיש כאן הקמה. והא שהעיר במשנה למלך הלא ההקמה היא קודם שנדרה ואמרה אמן, והיקם קודם שתדור לא מהני? יש לומר דזה הוא שהרמב"ם הוסיף בבאור דיבורו הריני נזיר "ואת", וכתב "והדירה כמותו וגמר בלבו להדירה", לומר לן דבזה שגמר בלבו להדירה יש כאן גם הקמה בלב בשעה שנדרה ואמרה אמן (ועיין בבאורים בתוספתא נזיר פ"ג ה"ד).

ז תנו גט לאשתי לכשאקדשנה לא אמר כלום. הלשון "תנו גט לאשתי לכשאקדשנה", משמע שלא נתן

מצפה שמואל ל פ"ט. ע"ו. מ ע"י דף טו: יבמות נ. לנ. ופי' ירושלמי פ"ג פ"ט: ג כ"פ פ"ו. ירושלמי כתובות פ"ט פ"ט: להם

ישנה גומות ולא נקט טעמא משום איסור טלטול (א) :
ריו שאלה האשה שגדרה בגדרים שהבעל מפר והקים
 לה בו ביום באחד מהלשונות של קיום
 וכסבור דאינו מלשון הקמה ובו ביום הפר לה . ואח"כ
 נודע לו דהוא לשון הקמה . אי הפרה זאת הויא הפרה

מעליא . ודמיה האי תילתא לידע אי שיש תפירין אבל
 איני יודע שיש גדרים דאופליגו (בגדרים דף סז) רת"א לא
 יפר וחכמים אומרים יפר וק"ל כרבנן . א"ל האי הויא
 הפרה מעליא דהתם שאני דהוא מוטעה בגוף הגדר ושחק
 אין שתקתו מעכבת בהפרה דשב ור"ת הוא :

רחמים לחיים

לחוב"מ ועוד בה דהא דמיתתי ראיא מלשון רש"י ספי הו"ל להביא
 מאי דשנו חכמים בלשון המשנה בסוכה דף נ"א ע"א דקתני מי
 שלא ראה שמחת בית השואבה וכו' במוטא יו"ט הראשון של חג
 והוא חוב"מ וכן קתני בסוטה ב"פ ואלו האמרים דמ"א ע"א פרשת
 המזבח כיצד מו' יו"ט הראשון של חג גם בלשון הברייתא ב"פ ערבי
 סמקין דף ק"ד ע"א דקתני לענין הבדלה במוטא שבת ויו"ט וכו'
 ובמוטא יו"ט לחוב"מ ופי' יע"ש אלף דלפי האמת אין ראיא מעיקרא
 דבדואי כשהוא בא לחלק ולהבדיל בין יו"ט לחוב"מ הכי ע"כ לרי"ך
 לומר הרב ס"ז לא קאמר כ"א בפתח יו"ט דלא ככלל חוב"מ . ומה
 גם דבאומרו מוטא יו"ט דהא מיהא כבר יא מקדושת יו"ט גמור
 והוא להבדיל בין קדש לחול או לעשות מלאכה דבדר דלא שרי
 ביו"ט הכי הוי חוב"מ גמור וגם לרבינו המחבר ודעמייה דס"ל דחוב"מ
 מקרי יו"ט גמור אין מקום להקשות מכל אלו המקומות דיו"ט
 כמ"ס : וביורה כל זה ששאלנו ונתנו בישוב דעת הרמ"ו כדי לקיים
 את דבריו דחוב"מ לא מקרי יו"ט דלק"מ מכל בני דוכתי דמנינו
 בע"ט דחוב"מ מקרי יו"ט נמי דיש מקום ליישב ע"ד שכתבנו אפי'
 לדעת הרישב"א ז"ל דבתי לטובה כתב להדיא דלגב אורחין שנתנו
 דחוב"מ מקרי יו"ט ועשה בנין אב והכי סוגייתא דטובה עשאן לראיה
 ועוד הביא ראיא מפ"ק דמנינה שמי' דדעתו הפך דעת הרמ"ו
 ודעת ר' המחבר והרי הוא תימה ממ"ס בחי' לעירובין ומ"ק
 דבכל דוכתי דלחומר בע"ט שנתנו ויו"ט אין חוב"מ בכלל דחוב"מ
 לא מקרי יו"ט וגרסה ליישב דעת הרישב"א דה"ל דמני הש"ס
 לקראו לחוב"מ נמי בע"ט יו"ט אכל כשאומר הש"ס שנתנו ויו"ט
 תרוייכו בחדא מחתא אין לכלול בתוכם לחוב"מ והכי דייקי דברי
 הרישב"א ז"ל והוא ברור : ולפי זה ל"ק נמי ממ"ס בחי' ס'
 שא פ"ד ע' ימים טובים נתן הקב"ה לישראל ז' פסח סוכות ח'
 ר"ה יו"ט חג השבועות וי"ט שבתות וכו' יע"ש הרי לכלל בכלל יו"ט
 ושבתות וחוב"מ דיש ליישב דל"ק הרישב"א ז"ל כ"א דבכל דוכתי
 דלחמרי' בע"ט שנתנו ויו"ט זאת ועוד אחרת דהמדרש רבה לא
 קרא לח"ה שבתות ויו"ט אלא שמנה בכללות הימים טובים כנגד
 ימות החול גמור לכן ברא כולם בכלל ומה"ס לק"מ להרמ"ז דיש
 לומר דכיון דליכא רבותא ספי לחוב"מ משאר ימות החול דקדשי
 ספי והקב"ה נתן לישראל ימים כאלו ע"כ קראם בכללותם ימים
 טובים . ועיין להרב נהר שלום בל"ח ס' תרס"ח מ"ס בזה ומ"מ
 תמתינו עליו ועל שאר רבני האחרונים שעמדו בזה שלא זכרו לדברי
 הר"ש ז"ל בתי' תפילין שכתב דחוב"מ בכלל ימים טובים והיורר
 קשה הוא על הרמ"ז דהרביע להפך וז"ל : (א) תשו' הלז הביאה
 מרן הב"י בל"ח ספי' ש"ח יע"ש וסיום ע"ז מרן ז"ל שם וז"ל
 ומינה החוס' והר"ש ז"ל כתבו בהמנינו (דף ז"ה ע"א) דכיון
 אסור משום דמיון עפר ממקומו וא"כ אסור לטלטל עפר אלא א"כ
 ייחד לו קרן זוית כמ"ס בשבת ד"ן ע"א מכניס אדם מלא קופתו
 עפר ועושה בה כל זכרו דרש מ"ז משמיה דמ"ז רבה והוא שייחד
 לו קרן זוית עכ"ל ולפום ריהטא סוגיא הלזו הויא תיובתיה לרי'
 המחבר ז"ל דנר' להדיא דלא התירו לטלטל עפר כ"א במלא קופתו
 ומייחד לו קרן זוית הלא"ה לא ועלה על דעתי ליישב לדעת ר'
 המחבר ז"ל דהוא ז"ל מפרש להא דמכניס מלא קופתו עפר בעפר
 דאינו תיחוח ולכן לרי"ך ייחד בקרן זוית אבל עפר תיחוח הרי
 הוא מוכן ומזומן ולא שייך איסור טלטול ביה ושוב מלאתי להרב
 דרישה בל"ח ספי' ש"ח עכ"כ כדי ליישב דעת ר' המחבר ז"ל
 נר' דהרשב"א (ס"ט) הוא ז"ל דהרשב"א (פ' מ"ט מכניס אדם
 מלא קופתו עפר היינו אפי' אינו תיחוח מסתמא בלי שום תנאי
 ובלא הגנה בקרן זוית ס"ל דמותר לטלטלה ואינה בטלה אגב
 קרקע דוגמא מ"ס אפר כירה מוכן הוא עכ"ל יע"ש אלף דיש
 גמום דבריו דכיון דקא מפרש דמ"ט מכניס אדם מלא קופתו
 עפר וכו' לדעת ר' דלחייב באינה תיחוח א"כ מ"ס בגמ' והוא
 דייחד לו קרן זוית א"כ מה"ס דאינה תיחוח דבתיחוח אפי' לכל
 זה וזה הרי הוא מיושב דעת ר' וא"כ קשה מ"ס אפילו באינה
 תיחוח מסתמא בלי שום תנאי ובלא הגנה בקרן זוית ס"ל דמותר

וכו' דאינו מוכן לרי"ך יתכן דיסביר ה"מ ז"ל הפך מ"ס בגמ'
 והוא דייחד לו קרן זוית והכי נראה דעתו בח"א ס' תשנ"ו יע"ש
 אם לא שנאמר לחבר לשון וכו"ל אפי' אינה תיחוח מסתמא
 דבתיחוח בלי שום תנאי ובלא הגנה בקרן זוית ס"ל דמותר :
אבן מלך אחר יש להביא דהנה מנינו לרש"י ז"ל שם בפ"ק
 דביצה ד"ה ע"א דפירש הא דמכניס אדם מלא קופתו עכ"ר
 דמייירי בעפר תיחוח דאינו מואכר לא כתישה ולא חפירה וכן פי'
 הר"ן ז"ל בד"ל שם והר"א ז"ל בס' מראה האופנים הנדפס מח'
 והסור בל"ח סימן תנ"ח ורש"י ז"ל ב"ק דביצה ס' ב"ך וע"כ
 שיכרתו הם לפרש כן מכה הסוגיא דפ"ק דביצה שם בד"ל ע"כ
 על תנאי' דקתני ומודים דאם שחט דיהפור דדקר ויכהה והוא
 דיש לו דקר נעוץ מנעוץ יוס ופריך והא קשיד כתישה אר"ה
 בר אשי אמ"ר בעפר תיחוח וכו' יע"ש הרי לרי"ך שיהיה עפר
 תיחוח כדי שלא יעשה איסור כתישה וא"כ אם הא דלחמרי' מכניס
 אדם מלא קופתו עפר ועושה בה כל זכרו מסתמא דלעשות כל
 זכרו הוא חף מה שזרי"ך לככות ולא אפשר לעשות בל"ח העפר
 תיחוח וא"כ לזה הוצרך רש"י והר"א ז"ל ודעמייתו לפרש
 דמייירי בעפר תיחוח וא"כ זה קשה לדעת ר' המחבר ז"ל אי
 קא מפרש הא דמכניס וכו' בעפר שאינו תיחוח א"כ הא קשיד
 כתישה ועוד דלא יתכן לומר כן דעת ר' המחבר דמפ' הא
 דמכניס אדם וכו' בעפר דאינה תיחוח שהרי מלאנו ראיו לר'
 המחבר בס' ת"ה הארוך ב"ה וכתבמרת הבית דף כ' ע"א
 ובתשו' בק"ק ס' ז"ח ובח"ד ס' ש"ו דקא מפרש להדיא הא
 דמכניס אדם וכו' בעפר תיחוח והוי דומה . לאפר כירה . ואלדריב
 הוצרך להכריח דלא תימא דקופת עפר דר"י עדיף מדקא ז"ל
 ואפר כירה וכו' יע"ש ועוד קשה בזה דמתיר ר' המחבר ז"ל
 לקח בעפר תיחוח בשבת דהא פריך הש"ס שם על מה דמשני
 ש"ס דליכא איסור כתישה דמייירי בעפר תיחוח פריך והא קשיד
 גומא בשבת ומשני כדרי' אבא דלמר ר' אבא החופר גומא בשבת
 וכו' וא"ל אלא לעפר פסור והייט פסור אבל אסור ודוקא ביו"ט
 הותר משום שמחת יו"ט כמ"ס החוס' ז"ל שם ולזה היה אפשר
 לומר כמ"ס בגמ' דליסור גומא דשייך בעפר תיחוח היא כשכומא
 היא באמצע ומכל הילדים : קשה דא כשנטול העפר תיחוח מן
 האמצע איז כשאר המקום פנוי ויכר הגומא ור' המחבר איירי
 כשכל המקום כולו הוא עפר תיחוח דכתיב אינו עושה גומא ועל
 כיוצא בזה תולקו החוס' שם בפ"ק דביצה ד"ה ע"א ד"ה בעפר וכו'
 יע"ש : אלא שראיתי לר' המחבר בחי' לשבת ב"פ כירה דל"ס
 ע"א שעמד יום הוא ז"ל על קושיית החוס' ורצה לחלק ע"ד שחילקו
 החוס' ודחאו יע"ש לכן נר' האמת לומר דעת ר' המחבר ז"ל
 דמה שהתיר בעפר תיחוח לטלטל ולקח ידיו היינו בשכר הוא
 מיוחד מוכן ומזומן במקום אחד דליכא בעפר חששת גומא כלל
 וזה מוכח מהראיה שהביא מפ' האנניע דכל דליתא אשווי גומות
 מותר והכי נר' שהוא דעת הרב בנימין שהביא הרב שבולי סלקי
 הביאו מרן הב"י בל"ח ס' ש"א יע"ש : אבל הא ק"ל דבגמ'
 ר' המחבר דנר' דבתשו' הלזו שלפנינו הוא מתיר לטלטל עפר
 דאינו מוקףא ואילו ממ"ס הרב בע"מ לבינה שם בד"ח מש"ר
 המחבר וז"ל אמר הרשב"א ז"ל דהשוחט לחולה בשבת אפי' שיש
 לו עפר מוכן אין מכסין את דמו וכו' ואע"פ שאין לטלטל עפר
 אלא מדרבנן ס' העמידו דבריהם בשב זכר' וא"ל יע"ש והכי כדק'
 תשובה שלפנינו כתב דליכא איסור לטלטל עפר בשבת אלא דמשיקרא
 ק"ל דבדברי רבינו המחבר אאלו שהביא הר"ב בע"מ דקא אסר
 כסוי הדם בשבת מפני איסור לטלטל להדיא נר' דעת ר' המחבר
 ברור בח"ד ס' ש"ו ובס' משמרת הבית שם דקא מכרי' דלחיי'
 במקום דליכא איסור ויש קופת עפר מע"ס להחירו חו"ל לעשות
 כל זכרו עכ"ל אסור לככות משום גזירת הירוש' וכ"כ הרב מנ"כ
 ס' כ"ה הב"י אות נ"ל מש"ר ר' המחבר בס' משמרת הבית דל"ן
 מכסין באפר כירה אפי' שמוקף הוא משום גזירת הירוש' יע"ש
 ויע"ש עוד לו באתו ל"ב : ואולם כהא דכתב מר"ן בג"ד דהחוס'
 והר"א ז"ל

א"ה אפילו לא כיון בשתיקתו אלא צערה אינו יבוצ' להפר. שוב, כיון שעבר היום. ואם שומק על מנת לקיים לאלתר שוב אינו יכול להפר אפילו בו ביום, ה"ל [נדרים עט, א ד"ה ותכמים] ומצינו ב"י [עמוד מקב"ד ד"ה ומ"ש ואם ענין] ודרכי משה [זאת יא], וכן הוא לקמן סעיף מ"א דקיום נבל הוא קיום: א"ה הפרתו. לראשונה שהפר ביום שמעו [קודם] [אחרי] [ההקמה, הפרה, ואין צריך לחזור ולהפר, כיון שהחכם עוקר הנדר מעיקרו הרי הקמה הראשונה כמי שלא היה: א"ה וההריש דה יבוצ' חכם ב']. וכל שכן אם לא שמע הנבעל

מה. לשון הטור [עמוד מקב"ד] מהא דלבעיל א"י גירושין הוה הקמה, ולינתו לעיל בסעיף י"ז [זאת מב: ר"ן עט, ב ד"ה ולעין, גסס ההמ"ט עט, ג, ב; ר"ל עט, ס"י סימן ד; רמב"ם עט הלכה ז]. מו. מנזר נכבד [במדבר ל, ו-ט]. מז. משנה נדרים דף ע"ו ע"ב ובגירסת הר"ש [גסס ס"י סימן ז] ורבינו מנאל [שנת קמ, ב] והר"ף [שנת סה, א] דגריסי דל"ן הלכה כהני מנאי דקברי מעט לעט, וכן כתב הרמב"ם בפסק י"ב מהלכות נדרים [הלכה טו; ס"מ ל"א רמב עט, ב]. מה. מסקנת הגמרא עט [נדרים] דף ע"ח [ע"ב] וע"ט [ע"א]; ר"ן עט סוף ד"ה ותכמים; רמב"ם עט הלכה יח]. ובשומק על מנת לקיים לאלתר שוב אינו יכול להפר [ר"ן עט]. עיין בסעיף מ"א:

כד (כה) הקמתו הקמה. כיון שעל כל פנים יודע שיש דין נדר ודין הפרה, הוה שפיר שמיעה. ולא דמי להסיל דסעיף כ"א שאינו יודע שיש ניד הנעל להפר כו': (כו) ויש אומרים דאין חכם ב'. הטעם, דכל אשה אינה נודרת רק על דעת בעלה:

ונתארכה לאחר בו ביום אפילו למאה אביה ובעלה והאחרון מפירין נדריה שנדרה בפני ארום ראשון מפני שלא יצתה לרשות עצמה שעה אחת שעדיין היתה ברשות האב מפני שהיא נערה:

כז נערה המאורסה שנדרה כ"י ולא שמע אביה ולא בעלה ונתגרשה ונתארכה לאחר אפילו לאחר כמה ימים בשישמע האב והארום האחרון מפירים נדרים שנדרה בפני הארום הראשון הואיל ולא שמע אותם הארום הראשון:

כח [מ"ט] הא דאמרינן שהזוורת לרשות האב לבטל מה שנדרה תחת הארום והוא שמעו דוקא כשמת הבעל מן האירוסין אבל אם גרשה לא דמספקא לן אי גירושין בהקמה דמי הילכך אם שמע נדרה וגירשה אין האב יכול להפר לא לבדו ולא כשותפות עם ארום אחר ואפילו עם הראשון נמי לא אפילו החזירה ביום השמיעה אבל אם לא שמע הארום נדרה וגירשה דינה כמו לא שמע ומת לכל דבר:

כט [מ"ז] אין האב מפר נדרו בתו ולא הבעל נדרי אשתו [ה] אלא [ה] ביום שמעם [מ"ח] ודוקא כל היום ולא מעת לעת [מ"ט] שאם שמע בתחלת הלילה מפר כל הלילה ויום המחרת ואם שמע סמוך להשיבה אינו מפר אלא עד שתחשך ואם עבר היום ושתיק [ה] אפילו לא כיון בשתיקתו אלא [ה] לצערה אינו יכול להפר [ה] ואם שתק מפני שאינו יודע שיש ביד הבעל להפר או אפילו יודע: אלא שנדרה נדר שסבור שאינו יכול להפר כגון שסבור שאינו עניו נפש יכול להפר אפילו לאחר כמה ימים ולא הוה שתיקתו קיום [כ] ושעת ידעתי כאילו היא שעת הנדר או יום שמיעה ויפר לה כ"ל אותו היום:

ל [מ"ז] נדרה אשתו וקיים לה באחד מלשונות של הקמה ובסבור שאינו לשון הקם ובו ביום הפר לה (כד) הקמתו (כז) הקמה [כז] והוא הדין למי שיודע שיש בידו להפר אותו נדר שנדרה אבל לא ידע שצריך להפר ביום שמעו כיון שעבר יום שמיעה אינו יכול להפר [כז] וכן נשאל על ההקם ל"ה הפרתו שהפר הפרה [ה] ואינו צריך [כה] לחזור ולהפר:

לא [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לב [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לג [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לד [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לה [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לו [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לז [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לח [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לט [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לך [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לם [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לנ [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לו [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לז [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לח [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לט [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לך [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לם [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

לנ [מ"ז] בעל שקיים נדרי אשתו והלכה לפני שלשה הדיימות והתירו לה מותר: הגה (כו) [כ] ויש אומרים דל"ן חכם או שלשה דיימות יכולין להמיר אחר הקמה של [כז] בעל [ה] אבל אם לא הפר לה הנעל ל"ה והמירש לה יוכל חכם או שלשה דיימות ערך דאם למהרי"ש

מה. לשון הטור [עמוד מקב"ד] מהא דלבעיל א"י גירושין הוה הקמה, ולינתו לעיל בסעיף י"ז [זאת מב: ר"ן עט, ב ד"ה ולעין, גסס ההמ"ט עט, ג, ב; ר"ל עט, ס"י סימן ד; רמב"ם עט הלכה ז]. מו. מנזר נכבד [במדבר ל, ו-ט]. מז. משנה נדרים דף ע"ו ע"ב ובגירסת הר"ש [גסס ס"י סימן ז] ורבינו מנאל [שנת קמ, ב] והר"ף [שנת סה, א] דגריסי דל"ן הלכה כהני מנאי דקברי מעט לעט, וכן כתב הרמב"ם בפסק י"ב מהלכות נדרים [הלכה טו; ס"מ ל"א רמב עט, ב]. מה. מסקנת הגמרא עט [נדרים] דף ע"ח [ע"ב] וע"ט [ע"א]; ר"ן עט סוף ד"ה ותכמים; רמב"ם עט הלכה יח]. ובשומק על מנת לקיים לאלתר שוב אינו יכול להפר [ר"ן עט]. עיין בסעיף מ"א:

מה. לשון הטור [עמוד מקב"ד] מהא דלבעיל א"י גירושין הוה הקמה, ולינתו לעיל בסעיף י"ז [זאת מב: ר"ן עט, ב ד"ה ולעין, גסס ההמ"ט עט, ג, ב; ר"ל עט, ס"י סימן ד; רמב"ם עט הלכה ז]. מו. מנזר נכבד [במדבר ל, ו-ט]. מז. משנה נדרים דף ע"ו ע"ב ובגירסת הר"ש [גסס ס"י סימן ז] ורבינו מנאל [שנת קמ, ב] והר"ף [שנת סה, א] דגריסי דל"ן הלכה כהני מנאי דקברי מעט לעט, וכן כתב הרמב"ם בפסק י"ב מהלכות נדרים [הלכה טו; ס"מ ל"א רמב עט, ב]. מה. מסקנת הגמרא עט [נדרים] דף ע"ח [ע"ב] וע"ט [ע"א]; ר"ן עט סוף ד"ה ותכמים; רמב"ם עט הלכה יח]. ובשומק על מנת לקיים לאלתר שוב אינו יכול להפר [ר"ן עט]. עיין בסעיף מ"א:

סימן 5

← בדין שאלה בהיקם ובהקדש

דהחכם יכול להחיר הנדר ולצטלו, אף שלא מתורת טעות, וז"ל דזהו דילפי' מהא דלא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו, שהחכם מיחל הנדר, ומחללו ומצטלו, ועי' בספרי שם, ובפי' רבינו הלל, ועי' בחגיגה י' א' דשמואל מייתי לה מהאי קרא, ועי' שם דמבואר במשנה דהיתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמוכו, והוא מהלכה למשה מסיני, אכן עיי"ש ברש"י שכתב דמעט רמו יש במקרא, ועי' מאירי נדרים ע"ו ב' ועכ"פ כיון דהסמיכוהו צהאי קרא, ז"ל דנתחדש צוה דהחכם יכול לחלל ולהחיר דברו ואף אם אינו דומה לטעות כלל ושללא מתורת טעות, אלא מדין היתר גרידא, וחילק הרמב"ן דשני אופנים הם צהיתר חכם, ודינים חלוקים הם ציסוד היתרם.

ובתשו' המצי"ט סי' ז"ח כתב דהיתר נדרים ע"י פתח אינו אלא מדרבנן דמה"ת אי"צ התרה דהוי כטעות, ועיקר דין התרה מן התורה אינו אלא ע"י חרטה, אכן המהרי"ט הקשה עליו, דמה"ת לא הוי פתח כטעות גמור ואף דנדרים נתרצה ג"כ דין מיוחד דנדרים שגגות מותרים מ"מ אין זה אלא היכא דהוי אומדנא דמוכת, וכ"כ הריטב"א צנדרים כ"ה ב' ועיי"ש בר"ן שכ' דנדרים שגגות ל"ה אלא היכא דהוי טעות בעיקר הנדר, ויש להאריך בכ"ז ויחבאר במקומו.

ועב"פ מעתה י"ל דאף דהקמה צטעות הוי הקמה, כמש"כ הגר"א צד' הרשב"א, מ"מ עדיין שייך דין שאלה צהיקם מדין התרת חכם דמהני אף צחרטה שאין זה צגדר טעות כלל אלא מדינא דאחרים מוחלין לו, ולכן יש שאלה אף צהיקם, ודו"ק, אולם עדיין ז"ע דהא עכ"פ מבואר צגמ' להדיא דלצ"ש דהקדש צטעות הוי הקדש, ה"נ אין שאלה צהקדש, והרי דכל דליתא צדין טעות ליתא צדין שאלה, וא"כ ה"ה צקיום.

ונראה דהנה צחי' רעק"א צשו"ע סי' רכ"ח סעי' ז' הביא מש"כ צתשו' מהר"צ אשכנזי צנדרים הקדש לכו"ע צריך פתח וחרטה יעו"ש, והוא צתשו' שם סט"ו, ועיי"ש שכתב ליישב סתירת צברי הרשב"א צתשו' דצמקום אחד כתב דגצי אמירתו לענייני ל"ה כצמקירתו להדיוט, ויכול לחזור צו, וצמק"א כתב הרשב"א להדי

נדרים ס"ט א' צעי רבא יש שאלה צהיקם וכו' ת"ש דאר"י נשאלין על ההיקם ואין נשאלין על ההיפר וכו' וכתב הר"ן שם משום דהיקם כעין נדרא הוא, לכן מהני צה שאלה יעו"ש וכ"פ הרמב"ם וצטוש"ע שם יעו"ש, והנה צשו"ע סי' רל"ד סעי' כ"צ כתב, נדרה אשתו וקיים לה צאחד מלשונות של הקמה וצצבור שאינן לשונות של הקמה, הקמתו הקמה, יעו"ש, וצביאורי הגר"א ס"ק נ"א כתב ע"ז וז"ל, דקיום צטעות הוי קיום וז"ע, עכ"ל. ועי' מש"כ בכ"ז צסימן הקודם, ולכאורה ז"ע דכיון דהקמה צטעות הוי ג"כ הקמה, א"כ אף מועיל שאלה צהיקם, והרי מבואר צגמ' צנדרים ע"ח וצרפ"צ דנזיר דצ"ש ס"ל אין שאלה צהקדש, והוא לטעמייהו דס"ל צר"פ צ"ש שם דהקדש צטעות הוי הקדש, דילפי' תחילת הקדש מסוף הקדש מה תמורה אף צטעות אף הקדש אפי' צטעות יעו"ש, וכתב הר"ן דכיון דשאלה לא מהני אלא משום דהוי לי' כנדר טעות, ולכן כיון דהקדש צטעות ג"כ הוי הקדש שוב ל"ש שאלה צהקדש יעו"ש, ומעתה הרי כיון דנתחדש צזה צד' הגר"א צדעת הרשב"א צתשו' הנ"ל דהקמה צטעות הוי הקמה, א"כ ל"ש שוב שאלה צהקמה, וז"ע, ואפשר שלזה נתכוין הגר"א צמש"כ שם צסוף דבריו וז"ע" יעו"ש.

והנראה צזה, עפי"מ שכתב הרמב"ן צפ"ג דנדרים והוצא צר"ן שם דהא דמבואר צמשנה שם נדר שהותר מקצתו מדינא דנדרים שגגות, או ע"י התרת חכם הותר כולו, זהו דוקא כשהותר ע"י פתח שדומה קצת לנדרים טעות, וכיון שיש טעות צנדר צטל כולו, אבל התירוהו צחרטה אין כל הנדר ניתר אלא מה שהוא מתחרט צו צלצד יעו"ש, ומבואר מדבריו דחלוק הוא חלות דין היתר חכם ע"י פתח מהיתר ע"י חרטה, דע"י פתח, נאמר צזה דינא דאף דעדיין אינו טעות גמור מצד גדרים טעות ממש שאינו בעיקר הנדר, וצתשו' מהרי"ט כ' דהא הוי דברים צלצב ולא מהני לדין טעות דעלמא, ומ"מ נתחדש צזה דהחכם משוי לי' לטעות, ודין התרתו הוא שהחכם עושה הנדר לטעות ומצטלו, וא"כ יסוד היתרו הוא מתורת טעות, אבל כשמחיר ע"י חרטה אין צזה ענין טעות כלל, וע"כ דנתחדש צזה גם דין מיוחד

ל"ה חלות נדר כלל, וזוה ל"ש דין היתר ע"י חילול דברו גרידא, אלא מתורת טעות והוא ע"י פתח דוקא, וע"י בתשו' רעק"א סי' קמ"ד שהאריך בזה אי מהני שאלה בהקדש ע"י חרטה, ודקדק מדברי הטור דגבי הקדש כתב דנשאל ע"י פתח דוקא יעו"ש, אכן מדבריו שם משמע שפירש דדין זה ל"ה אלא חומרא דעלמא מדרבנן יעו"ש"ה, וכן הסיק שם דמהני בהקדש שאלה כמו בנדריים, וע"י בתשו' מוהר"צ שם שכ"ג כ"כ דמדברי הרמב"ם שכתב כשם שנשאלים בנדריים כן נשאלים בנדרי הקדש משמע דחד דינא, להו, אכן עכ"פ צד' הרשב"א נראה כמש"כ וכן מבואר להדי' ד' המאירי הנ"ל, ובפשטות משמע מדבריו דהוא מדאורייתא חילוק זה, דליכא דין היתר ע"י חרטה גבי הקדש וכמש"ג.

ואשר לפי"ז הרי מיושב שפיר הא דמדמי בגמ' דינא דאין שאלה בהקדש, לדין הקדש בטעות הוא הקדש, משום דבהקדשות לא מהני שאלה ע"י חרטה כלל, אלא מדין טעות דהוא ע"י פתח גרידא, ולכן אליבא דצ"ש דהקדש בטעות הוא הקדש, ממילא דאין שאלה בהקדש, משא"כ גבי הקמה, הרי כ' הר"ן דכעין נדרא הוא, וממילא דדין התרת חכם בהקמה הוא כדין התרה בנדריים ממש, ומגדרי דין נדריים הוא, וממילא דמהני בזה התרה ע"י חרטה מדין אחרים מוחלין לו, וזוה הדר דינא דאף דהקמה בטעות הוא הקמה, מ"מ מהני בזה שאלה, וכמש"ג, אכן עדיין ז"ע דברפ"צ דנזיר מבואר בגמ' דנזירות כהקדש לענין דינא דחלה אף בטעות כמו בהקדש, וה"ה דאין שאלה בנזירות יעו"ש, והרי בנזירות פשוט הוא דאין בזה אלא חלות דין נדר ומהני שאלה אף בחרטה, וממילא דשוב אין תלוי דין זה בדין טעות כלל, ואף דנתרבה נזירות בטעות כהקדש, מ"מ יועיל בזה שאלה מדינא דאחרים מוחלין לו, וכמו ע"י חרטה, משום דבעיקר דינה, הרי תורת נזירות, כנדר הוא לכל דבר, ודו"ק. אכן יתכן לומר דהסוגיא שם אולא למ"ד דאין פותחין בחרטה, ולדידי' הרי בכ"מ דמהני שאלה הוא ע"י פתח ומדין טעות, ולפי"ז שוב תלוי זה בדין חס חלה נזירות בטעות, אבל לפי"מ דקי"ל דפותחין בחרטה, שוב אין דין שאלה תלוי בדין טעות אלא גבי הקדש גרידא וכמש"ג, וע"י בחוס' ברפ"צ דנזיר שם, ולע"ק.

ועד"ז יתכן ג"כ ליישב דברי הלבוש בסו' רל"ד שכתב דבהקמה בלבד לא מהני שאלה וכ' שם בסוף דבריו דלא יחל דברו אבל אחרים מוחלין לו, דברו כמיז

דנודר לעניים אינו יכול לחזור בו, וכתב מוהר"צ בזה, דזה ודאי דנודר לעניים אינו יכול לחזור בו שהרי חל בזה דין נדרי נדקה, וקאי בצ"י, ומה שכתב הרשב"א בתשו' דל"ה כמסירתו להדיוט ויכול לחזור בו, כוננו כגון שבא לישאל אצל חכם ע"י חרטה, וע"ז הוא הנידון דאי הוא כמסירתו להדיוט וכמו גבי הקדש שוב ל"מ אלא פתח, אבל אי לא הוא כמסירה להדיוט, אף דעכ"פ דין נדר עלייהו שוב מהני בזה חרטה, יעו"ש.

ויסוד הדברים נראה דהא דבהקדש לא מהני היתר ע"י חרטה, הוא כמו שכתבנו דחלוק דין היתר ע"י פתח מדין היתר ע"י חרטה, דע"י פתח, הוא מדינא דחכם משוי לה לטעות, אבל ע"י חרטה הוא מדין דאחרים מוחלין לו גרידא, ויכול החכם לחלל דברו ולהתירו, ומעתה נ"פ דזהו החילוק בין נדריים להקדש וכדו', דבנדריים הרי עיקר הדין אינו אלא חילול דיבורו, וליכא בזה השתא אלא חלות נדר גרידא, וזוה הוא דנאמר דינא דחכם מתיר נדרו, אבל בהקדש, אף דיסוד דינו הוא ע"י דיבורו, ומתורת נדרי הקדש, אבל עכ"פ הרי חל בזה חלות הקדש, ונעשה ברשות גבוה, וזוה לא שייך התרת חכם כלל, שאין כאן השתא רק דיבור כדי דנימא דאחרים מוחלין לו, דהשתא חלות הקדש עלייהו, ורק דהא דמהני שאלה בהקדש, אין זה אלא ע"י פתח, והוא משום דכיון דנתחדש בנדריים, דהחכם מצי משוי לדיבורו לטעות, והיתרו הוא מדין טעות ה"ג מהני זה אף בהקדש, דהחכם משוי לה להקדש, בטעות, ולכן הוא דבהקדש ל"מ אלא ע"י פתח וכמש"כ מוהר"צ, וזהו ג"כ ביאור דברי הרשב"א גבי אמירתו לעניים, דהנידון הוא חס ע"י אמירה לעניים נעשה כבר ממון עניים דהו כמסירתו להדיוט, (וע"י מחנה אפרים הל' נדקה מש"כ בזה) וכמו בהקדש, וממילא דשוב ל"ש היתר ע"י חרטה, דאין כאן מעשה נדר גרידא אלא חלות נדקה וממון עניים, ובכה"ג לא מהני שאלה אלא ע"י פתח מדין טעות, אבל חס לא הוא כמסירתו לעניים, אף דזה פשוט דתורת נדר נדקה עלייהו ואינו יכול לחזור בו, מ"מ כיון דאין זה אלא נדר גרידא הרי מהני בזה היתר חכם ע"י חרטה מדינא דאחרים מוחלין לו.

וישו"ד במאירי נדריים נ"ט א' שכתב חו"ל, ואין לומר ששהא ניתרת בחרטה לצד ששאלת הקדש ותרומה אינה אלא מנד טעות, עכ"ל, ומבואר להדיא כנ"ל דל"מ היתר ע"י חרטה אלא בנדריים וזה אינו מדין טעות, אלא היתר נדריים גרידא, אבל בהקדש ותרומה, דל"ה חלות נדר גרידא אלא חלות הקדש, ובתרומה הרי

אף כשנעשה במחשבה, משום דין טעות והרי ד' הרשצ"א והמאירי הג"ל דל"מ שאלה בהקדש כלל אלא מדין טעות, משא"כ בהקמה הרי נתבאר בד' הרשצ"א דגם הקמה בטעות היא הקמה, ועי"ש בלבוש שהביא ג"כ דין זה בכסבור שאינן לשונות של הקמה, יעו"ש, וע"כ דדין שאלה בהיקס אינו אלא מדין דהחכם מתיר נדרו ודיבורו, מדינא דאחרים מוחלין לו, וזוה שפיר י"ל דנאמר דינא דרק דיבורו ולא מחשבתו וכמש"כ הלבוש, ודו"ק.

ולא מחשבתו, יעו"ש, ודבריו ל"ע דלפי"ז גם בהקדש בלב לא מהני שאלה, ותמוה, וכבר עמדנו בזה בסימן כ"ח ועי' מש"כ שם ביישוב דבריו, ולפי"מ דמבואר בעת בזה, י"ל דלא כתב הלבוש כן אלא כשהיתר הוא מדינא דהחכם מחלל דיבורו, ומתירו, וזוה הוא דנאמר דדיבורו דוקא ולא מחשבתו, אבל כל שהיתר הוא משום דמשוי לה לטעות, וממילא דיסוד היתרו מדין טעות הוא, ליכא נפ"מ בזה, ואף בנעשה ע"י מחשבה מהני שאלה, ומשוי לה לטעות, ומעתה א"ש דבהקדש ותרומה מהני שאלה

סימן לא

בדין שתיקה ביום שמעו, ודין גירושין כשתיקה

כשלא שמע עדיין כיון שכבר נראו לארום ושמע הנדר, ולא עדיף האב עכשיו ממה שהי' קודם מיתה וגירושין וכל ששמע הצעל ליכא שוב הפרת האב אלא בו ביום, ולכן ממילא דה"ה לגבי ארום אחרון שאינו מיפר אלא ע"י האב ל"מ אלא בו ביום.

אולם זה אינו, שהרי הרמב"ם כתב בהל' ט"ז שמע ושתק ומת ביום שלאחריו אין האב יכול להפר, יעו"ש, ומוכח שאם מת בו ביום יכול האב להפר אף למחר, ורק משום שמת הארום ביום שלאחריו שכבר נתקיים הנדר ע"י שתיקתו הוא דל"מ שוב הפרת אב, אבל בלא"ה מיפר, וע"כ דכיון שמת בו ביום ונתרוקנה רשות לאב, הרי נתרוקנה שאני, ושוב אין האב תלוי כלל ביום שמיעה לארום, וכבר נתבאר כ"ז בסימן הג"ל, וא"כ ה"ה בגירשה ביומו כל שלא שמע האב יכול האב להפר לכשישמע, וממילא דה"ה לארום אחרון, ונ"ע, ואכן לפי"ז ל"ע ג"כ בד' הגמ' שם דאיתא ואהדרה ביומי' וכתיב הר"ן שם דאפילו אם גירושין כשתיקה מ"מ כשעבר היום לא יוכל להפר ועי' ברא"ש שכ' להוכיח מכאן דלא כדעת הירושלמי דבנשתתק הו"ל שעות שא"י להפר ואין עולין לו מן המנין, ומהכא משמע דאפילו כשאינו יכול להפר מחמת אונס, ג"כ אין לו אלא יום שמעו, אולם יש לתמוה דהרי אם נתארסה לאחר אמרי' דכל שלא שמע אב מהני אפילו למחר, וכמש"כ השו"ע במת לאחר שמיעה דמהני, וא"כ אפילו כשהחזירה הוא עזמו למה גרע מארום אחר, ונ"ש הכא טעמא דאפילו באונס כבר עבר יום שמעו, כיון דכשהחזירה הרי זוכה

- א -

כתב הרמב"ם בפ"א מהל' נדרים הי"ז גירשה הארום אחר ששמע הר"ז ספק אם כשתיקה ויפר האב עם הצעל האחרון שיארס בו ביום וכו', יעו"ש, והוא מהגמ' נדרים ע"א ב', והוי צעי' דלא איפשיטא, עי' בר"ן שם, ולכאורה ל"ע למה כתב בזה דבו ביום דוקא, שהרי כיון שגירש ביומו הוי כמת הארום ביום שמועתו, והרי כל שנתארסה אפילו אח"כ מיפר אב וארום אחרון, וכ"כ להדיא בשו"ע סעי' י"ז בזה, דכיון שזכה אח"כ בנדר, הו"ל יום זכייתו כיום שמועה, ואולי כונת הר"מ דמייירי בשמע אב, ובעי' בו ביום משום האב, כיון דיכול להפר לבדו ג"כ כשגירשה ארום, אולם הרמב"ם סתם ולא הזכיר כלל דשמע האב ונ"ע, וראיתי ברש"ש בקוגיא שם דאפילו כשלא שמע אב ל"מ אלא כשנתארסה בו ביום משום לארום אחרון כרעי' דראשון ולכן בעי' דוקא ביום שמועתו, ודבריו תמוהים דהא גבי מת הארום מהני אפילו למחר בארום אחרון וכמש"כ, ומה נפ"מ בזה בדין מיתה לגירושין.

ואולי י"ל כדעת הרמב"ם דכל ששמע הארום וחל כבר בזה דין יום שמעו, והרי דעת הרמב"ם דבעי' שיפרו האב והארום ביום אחד, ונמנא דע"י שמיעת הארום חל ממילא גם באב דין יום שמיעה, וכמו שביארנו דעת הרמב"ם בסימן כ"ב, יעו"ש, ולמחר פקע זכות האב ג"כ דעבר יום שמעו, ולכן אף שמת או שגירשה הארום בו ביום, מ"מ שוב לא יוכל האב להפר, ואפילו